

gazete duvar
kitaP.

SAYI: 23

Muhafazakâr ve marjinal: **Reşad Ekrem Koçu**

Reşad Ekrem Koçu: Yaşamı yazıdan çalmak

Ahmet Kuyaş: Reşad Ekrem Koçu köylüyü değil
eşkiyayı yazdı

Kenarda Kalmışların Dili: Reşad Ekrem Koçu

Murat Belge: Koçu 'nesnel' bir tarihçi değildir

4 Reşad Ekrem Koçu: Yaşamı yazıdan çalmak

8

Ahmet Kuyaş: Reşad Ekrem Koçu köylüyü değil eşkiyayı yazdı
Eylül Güncem İştin

21

Murat Belge: Koçu 'nesnel' bir tarihçi değildir
Nida Dinçtürk

30

Virgülün iki yanı: Tarih ve edebiyat
Ahmet Türkan

38

Reşad Ekrem Koçu'nun 'sadece Atatürk ekseninde' savaşı
R. Burak Sönmez

44

Reşad Ekrem Koçu: Tarihten hikâye devşirmek
Emek Erez

18

Kenarda Kalmışların Dili: Reşad Ekrem Koçu
Hacer Akça Özkan

25

Reşad Ekrem Koçu: Tarih yeryüzüne indi!
Sadık Güleç

33

Kadının tarihine açılan pencere: Erkek Kızlar
Berrin Sönmez

42

Reşad Ekrem Koçu: Ah Ahmed Refik, yapayalnız ölen aziz hocam...
Gökhan Yavuz Demir

48

Reşad Ekrem Koçu kitapları...

Sayı:23 | Eylül 2018

Yayın Sahibi**AND Gazetecilik ve Yayıncılık,****San. ve Tic. A.Ş. adına**

Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni

Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Kapak Tasarım

Ersan Uğur Gör

Katkıda Bulunanlar: R. Burak Sönmez, Nida Dinçtürk, Gökhan Yavuz Demir, Emek Erez, Eylül Güncem İşten, Ahmet Türkan, Berrin Sönmez, Funda Cantek, Hacer Akça Özkan**Yönetim Yeri:**

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.

Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234

Sarıyer/İstanbul

Santral (212) 3463601, Faks (212)

3463635

e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Duvar Kitap Dergi 23'üncü sayısında Reşad Ekrem Koçu dosyasıyla yayında.

'İstanbul Tarihçisi' olarak bilinen ve 1975 yılında aramızdan ayrılan Koçu hayatına, tamamlayamadığı İstanbul Ansiklopedisi'yle birlikte 28 eser sığdırdı. Doğan Kitap tarafından basılan külliyatı tarihe ışık tutmaya devam ediyor.

Eylül Güncem İşten, Galatasaray Üniversitesi'nden Ahmet Kuyaş ile Reşad Ekrem Koçu, popüler tarih yazıcılığı ve arşivcilik üzerine konuştu.

Sadık Güleç, *Tarihte İstanbul Esnafı* ekseninde Koçu'nun 'tarihte yer almayan küçük insanlarını' yazısına taşıdı.

Nida Dinçtürk Prof. Dr. Murat Belge ile keyifli bir Reşad Ekrem Koçu ve günümüzdeki tarih yaklaşımı söyleşisi yaptı.

R. Burak Sönmez, Koçu'nun *Türk Zaferleri* kitabı üzerinden '*Reşad Ekrem Koçu'nun 'sadece Atatürk ekseninde' savaşı'nı* kaleme aldı: 'Yarınımızı da güzelleştirebilmek ve ayakları yere basan bir tarih bilinci yaratmak için mağlubiyetlerimiz ile barışmak ve onlardan ders çıkarmak zorundayız.'

Ahmet Türkan, Reşad Ekrem Koçu dosyası için kaleme aldığı denemesinde tarih ve edebiyatı irdeledi.

Gökhan Yavuz Demir, Koçu'nun *Ahmed Rasi-Ahmed Refik* kitabı üzerine bir yazı kaleme aldı.Emek Erez, '*Tarihten hikâye devşirmek*' başlıklı yazısıyla Koçu'nun eserlerinde 'klasik tarih anlayışını aşındırdığı'ndan bahsederken yazarı 'küçük' olanı tarihin 'büyük anlatılarının' yanına ekleyen diyerek tanımladı.

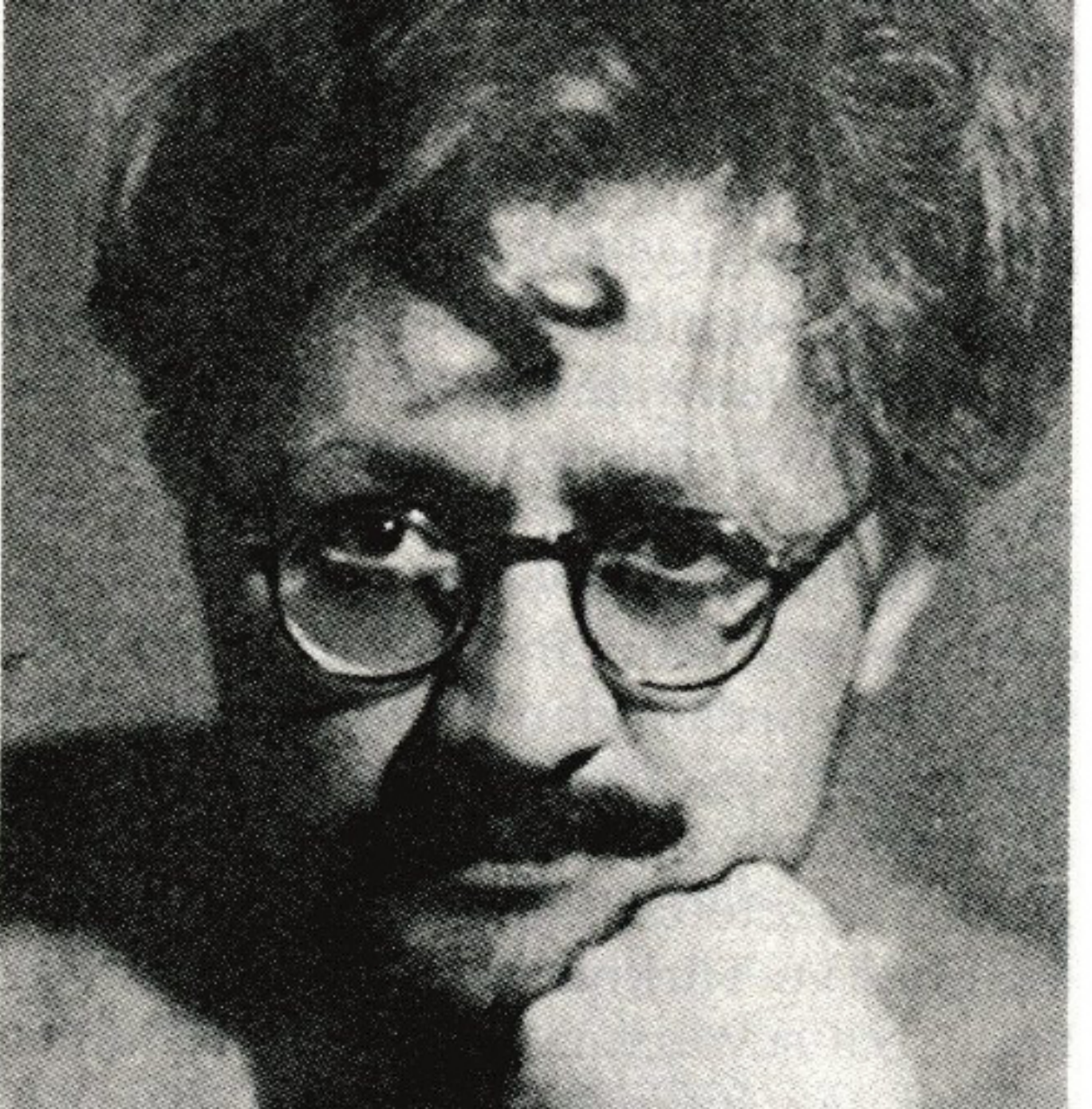
Berrin Sönmez, Funda Cantek ve Hacer Akça Özkan bu sayımıza katkıda bulunan diğer isimler oldular.

Marifet iltifata tabidir...İyi okumalar!

Reşad Ekrem Koçu: Yaşamı yazıdan çalmak

Eserlerindeki olumsuz yanları ayıklayarak bakıldığında Reşad Ekrem Koçu'nun yazdıkları tarihçilerin, sosyal tarihçilerin, sosyal antropologların, kültür tarihçilerinin, sosyologların, sanatla uğraşanların temel kaynakları olabilecek metinlerdir. Bir şehrin, hatta ihtiyar dünyanın hafızasıdır o.

Funda Cantek

'Koçu zaten, cinsel yönelimi ve eserlerinde işlediği konular dışarıda bırakılırsa sağ muhafazakarlığın hudutları içinde ikamet eder. Marjinal bir tarafı olan birçok insan gibi, bunun üstünü örtmek için muhafazakarlığın himayesine sığınır.'

Duvar Kitap, Reşad Ekrem Koçu sayısı için yazı önerdiğinde, ilköğrenliğimde babamın kitaplığından çekip aldığım Haydut Aşkları ve İstanbul Tulumbacıları'nı hatırladım hemen. Herkesin çok sıkıldığı tarih derslerinde anlatılmayanları, leziz hikayelerin içlerine yerleştirerek esrik bir üslupla anlatıyordu yazar. Ergenlik çağının ufak çaplı cinsel uyanışının da etkisiyle, yazarımızın "perçemli, fildişi tenli, külhani" vb. diye tasvir ettiği hemcinslerine düşkün olduğunu sezivermişim. Büyüyüp kendi kitaplığını kuracak yaşlara eriştiğimde, sahaf ziyaretlerinin de etkisiyle İstanbul Ansiklopedisi'ni keşfettim. Bitirmeye yazarın ömrünün vefa etmediği 11 ciltlik ansiklopedi her okur-yazarın, bibliyofilin ütöpik kütüphanesinin başköşesini süslerdi. Sınırlı sayıda kopyasına ise umumi kütüphanelerde rastlar, sararmış sayfalarını dikkatle çevirmeye özen gösterirdiniz. Hakikaten büyüleyici bir İstanbul manzumesiydi elinizin altındaki unufak olmaya hazır sayfalar. Ama bu, Koçu'nun İstanbul'uydu. Adı sanı duyulmamış şahsiyetleri, izbe mekanları, çoktan unutulmuş zanaatları, anıt ağaçları, akıl sır ermez olayları ve yedi tepesine yayılmış yılankavi sokaklarıyla...

Koçu hakkında yazmaya niyetlenince Doğan Kitap'ın yenisinden basmaya başladığı külliyyatı bir elden geçireyim dedim. Kitapçada Koçu rafının önüne gelince mümbit bir toprağa ayak bastığımı anladım. Bir rafı doldurmaya başlayan külliyyatın içinden algıda seçicilik gereği, Haşmetli Yosmalar/Osmanlı Tarihinde Yasaklar'a gitti elim. Bu yazıda o kitabı anlatmam bekleniyor belki ama ben asıl bu yazıyı hazırlarken tanıştığım Koçu'dan bahsetmek istiyorum.

Muhafazakar, mukaddesatçı kalemlerin metinlerde ise akşamcılığı rindmeşreplik olarak sunulan, eşcinselliği bir şehir efsanesi, bir gençlik hezeyanı yahut sadece muhayyilesinde yaşadığı bir fantezi olarak kabul edilen, hayatı ile eşsiz külliyyatı birbirinden ayrı tutulan bir kalem erbabıydı. Yazılarında sıklıkla ahlak dışı sayılan mevzulardan, kanunsuz işlerden, "yoldan çıkmış" kişilerden bahseden Koçu'nun, okuru asla bunlara özendirmediği ısrarla vurgulanıyordu sağ düşüncenin saygın isimleri tarafından. Muhafazakar aydınların takdir ve muhabbetlerini kuralla kaideye bağlayarak gösterdikleri malumdur. Eserlerine kayıtsız kalamadıkları, sohbetine meftun oldukları bu adamın sefih buldukları yahut öyle olduğunu sandıkları hayatına ihtiyatla yaklaşırlar. Ama Koçu zaten, cinsel yönelimi ve eserlerinde işlediği konular dışarıda bırakılırsa sağ muhafazakarlığın hudutları içinde ikamet eder. Marjinal

bir tarafı olan birçok insan gibi, bunun üstünü örtmek için muhafazakarlığın himayesine sığınır.

İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e uzanan muharrirlik geleneğinin birçok temsilcisi gibi Koçu da, ahlak, gelenek, din, vatanperverlik, ırk birliği söz konusu olduğunda hoyrat ve tutucudur. Çifte standartlı ahlak anlayışı, şahsi hazlara hitap ve hizmet eden herkesi ve her şeyi hem esrik bir hevesle yazılarına malzeme eder, hem de ahlak düşkünlüğüyle yaftalayarak onlara yönelik bir nefret söylemi üretir. Bir kesim dışında: Genç ve güzel erkekler. Mukaddesatçılığın, muhafazakarlığın ve aidiyet arayışının bireysel hazlar ve arayışlarla çatıştığı noktada, gündelik hayatını ya gizlilik içinde ya da kendini her şeyden mahrum ederek sürdürmek zorunda olduğu bir kültürel ve sosyal çevrede yaşamaktadır.

Haşmetli Yosmalar bu ikiyüzlü ahlak anlayışının tezahürleriyle doludur. Her iki cinsi, özellikle de erkekleri şehvetle tasvir ettiği metinler yer yer kadın düşmanlığına varan bir cinsiyetçilikle, yobazlığa varan bir muhafazakarlıkla ve ırkçılığa varan bir milliyetçilikle maluldür. Müdavimi olduğu meyhanedeki işret aleminde tanıştığı bir şahsiyet gibi bahsettiği Roma İmparatoru Claudius için şöyle der:

“Ahmak Claudius, devlet işlerini bu azatlılarla karısının ellerine bırakmıştı; Narcissus, Pallos, Polybius, Evodus, Harpocras, Posydes efendilerinin hem saltanatına hem de karısına ortak oldular.”

Sanki bir ev sohbetinde bir dostuna meftun olduğu bir genci anlatır gibi mestane bir üslupla tasvir ettiği Yusuf'un evlendiği Potifar'ın kızını, bekaret, safiyet ve sadakate vurgu yaparak şöyle anlatır:

“... bu kız Yusuf'un güzelliğine uygundu, lezzetliydi. Güzel kokardı. Mühürlenmiş çeşmeydi. Serin suyunu yalnız kocası içerdi.”

Sparta Kralı Menelaos ise Claudius gibi “boynuzlu”dur, ayıplar üstad onu: “... karısı güzel Helene'nin kahpelikliğini affeder. (...) Helene'yi hiçbir şey olmamış gibi kabul eder.”

Tarihte öyle arsız, ahaksız şahsiyetler vardır ki bazen de bunların yapıp ettiklerini anlatmaya dili varmaz. Özellikle de kadınlarınkini tabii. Genç aşığıyla evlenen Messali-

'Sanki kendi için yazar gibi, bazı kelimeleri (tenbel, nezahet vb.) nüfusuna geçirip keyfine göre kullanarak, ateş saçan gözlerinin öne çıktığı yüzünü çepeçevre saran dağınık dalgalı saçlarını karıştırarak, eşsiz üslubunu inşa eden sıfatları, fiilleri zihninden çekip çıkarmaya çalışırken kırışan alnını sıvazlayarak, raflarda, dolaplarda, masa altlarında aradığı vesikayı bulamadığında hırçınlaşıp küfürler savurarak geçirdiği günleri, geceleri görür gibiyim.'

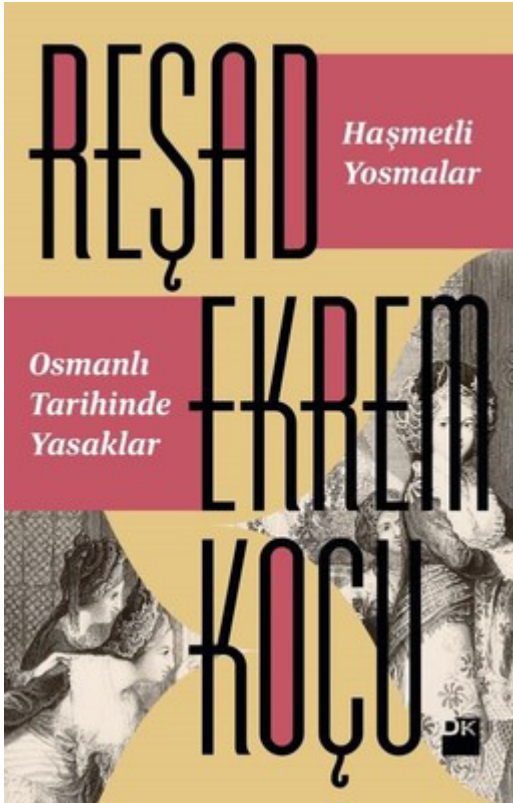
na'dan bahsederken onun bile dili lâl olur mesela:

“...en usta bir kalemin nezahetini muhafaza ederek anlatmasına imkan bulunmayan düğün eğlenceleri başladı.”

Eh, bu suskunluk yeterince iç gıcıklayıcıdır zaten. Ama asıl iç gıcıklayıcı tasvirlerini genç oğlanlar için saklar. Bizans İmparatoriçesi Zoé'nin sevgilisi Mihael'i “henüz 16-17 yaşlarında, tüvana, vücudu püskürme altın yaldızlı fildişinden bir oğlan” olarak hayal etmiştir yazarımız. Sadi Yaver'le ölümünden birkaç yıl önce yaptığı bir sohbette ise eski İstanbul kayıkçıları, yani hamlacıları anlatırken, bunların çıraklarının güzelliğini, şıklığını ballandırarak anlatmaktan kendini alamaz.

Sanki kendi için yazar gibi, bazı kelimeleri (tenbel, nezahet vb.) nüfusuna geçirip keyfine göre kullanarak, ateş saçan gözlerinin öne çıktığı yüzünü çepeçevre saran dağınık dalgalı saçlarını karıştırarak, eşsiz üslubunu inşa eden sıfatları, fiilleri zihninden çekip çıkarmaya çalışırken kırışan alnını sıvazlayarak, raflarda, dolaplarda, masa altlarında aradığı vesikayı bulamadığında hırçınlaşıp küfürler savurarak geçirdiği günleri, geceleri görür gibiyim. Öğretmenlik yaptığı yıllarda öğrencilerini de toplayıp dolaştığı sokaklarda, hikayesini aradığı evlere, ağaçlara, izbelere her seferinde ilk kez görürcesine çocuk gibi şaşarak ve coşkuyla baktığını tahmin ediyorum. Sinan Reşad, Yusuf İsmail, Ahmet Bülent Koçu, M. Doğan gibi müstear isimleri arasından birini seçerek imzaladığı yazısını bitirdiğinde yorgun ve keyifli arkasına yaslandığını, sonra kendisini bekleyen bir rakı sofrasına çökmek, seyrek dişli ağzının içinde yuvarladığı kelimelerle hususiyetini anlatacağı bir İstanbul sokağından süzülerek geçmek için yerinden fırladığını muhayyilede canlandırıyorum.

Eserlerindeki saydığım olumsuz yanları ayıklayarak bakıldığında Koçu'nun yazdıkları tarihçilerin, sosyal tarihçilerin, sosyal antropologların, kültür tarihçilerinin, sosyologların, sanatla uğraşanların temel kaynakları olabilecek metinlerdir. Bir şehrin, hatta ihtiyar dünyanın hafızasıdır o.

Haşmetli Yosmalar – Osmanlı Tarihinde Yasaklar, Reşad Ekrem Koçu, 175 syf., Doğan Kitap, 2017.

Ahmet Kuyaş: Reşad Ekrem Koçu köylüyü değil eşkiyayı yazdı

Reşad Ekrem Koçu, toplumsal tarihte normal olanın dışına çıkıp gündelik hayatın kıyıda köşede kalmış sıradışı birtakım olay ve kişilerini sade ve herkesin okuyup anlayabileceği, daha da önemlisi okurken zevk alabileceği bir şekilde aktarmayı başardı. Doç. Dr. Ahmet Kuyaş'la 'Tarihi sevdiren adam' Reşad Ekrem Koçu'yu konuşurken popüler tarih yazıcılığı ve arşivcilik konularına değindik.

Uzunca bir dönem 'bilimsel tarih' anlayışına uygun olmadığı gerekçesiyle yeterince üzerinde durulmayan, görmezden gelinen Reşad Ekrem Koçu, günümüzde her zaman olduğundan çok daha fazla ilgi görüyor. Kitapları saygın yayınevleri tarafından albenisi yüksek bir görsellikte yeniden basılıyor, defalarca baskı yapıyor. Bunun toplumun tarihe bakışında meydana gelen bir değişiklikle ilgisi var: Artık tarihin okullardan öğrendikleri dışında daha ilginç, daha renkli ve kişisel hayatı daha çok gösteren bir boyutu olduğunu fark etti herkes. Böyle olunca da tarihi yeni bir gözle ele alan sinema filmleri ve dizilerin yanı sıra, dergiler, romanlar ve tarih kitapları arttı. Kiminde magazin boyutunun iyice öne çıkarıldığı kiminde ise tarihin gerçeklerle dengeli bir biçimde yer aldığı ürünlerden oluşan son derece canlı bir ortam haline geldi 'popüler tarih'le ilgili alanlar. Hâl böyle olunca Reşad Ekrem Koçu da önemli bir rağbet görmüş durumda.

Eylül Güncem İştin

'Edebiyat ise bana kalırsa tarihten ayrılmaması gereken bir şey. Yani tarih, araştırması açısından kesinlikle bir bilim olmakla birlikte, yazma aşamasında edebiyat. Yani tarih, yazı aşamasında bir şeyi ispat eden bir bilim değil, siz ancak bir tarihçi olarak olası okurunuzu ikna edersiniz. Bu ikna da birincisi bilimsel yanınızın güçlü olmasından, araştırmanızı iyi yapmış olmanızdan, ikincisi de güzel yazmaktan kaynaklanır.'

Reşad Ekrem Koçu, 1905 yılında İstanbul'da bir gazetecinin oğlu olarak doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun olduktan sonra İstanbul Kuleli Askeri Lisesi, Pertevniyal ve Vefa liselerinde tarih öğretmenliği yaptı. Şiirler, çocuk romanları, hikaye kitapları ve tercüme kaleme aldı. "İstanbul Ansiklopedisi" adındaki şehir ansiklopedisiyle bu alanda bir ilke de imza attı. 1975'te hayatını kaybeden tarihçi, toplumsal tarihte normal olanın dışına çıkıp gündelik hayatın kıyıda köşede kalmış sıradışı birtakım olay ve kişilerini sade ve herkesin okuyup anlayabileceği, daha da önemlisi okurken zevk alabileceği bir şekilde aktarmayı başardı. Titizlikle seçtiği kişileri, olayları ve hatta mekanları konu ettiği kitaplarını, her biri 'oku beni' diyen başlıklar ile yayımladı. 'Tarihi sevdiren adam' oldu.

Biz de, Doç. Dr. Ahmet Kuyuş'la Reşad Ekrem Koçu'yu konuşurken popüler tarih yazıcılığı ve arşivcilik konularına değindik. Galatasaray Üniversitesi'nde halen ders vermekte olan Kuyuş; tarihçi, edebiyatçı, şair, öğretmen ve hatta çizer de olan Koçu'nun 'farklılığı' vurguluyor ve "bu niteliklerin hepsinin aynı kişide toplanıyor olması nadir görülen ve belki de herkesin arzu edeceği, ama her yerde her zaman karşımıza çıkmayan bir şey" diye ifade ediyor. Ancak tarihçi edebiyatçı ayrımına karşı çıkan Kuyuş, bir bilim olan tarihin yazma aşamasında edebi bir ürün olduğunu, dolayısıyla edebiyatçıyla tarihçinin iki ayrı insan olmadığını altını çiziyor.

Reşad Ekrem Koçu'nun çağdaşı olan diğer tarihçilerden ayrılan, ismini öne çıkaran özelliklerinden söz ederek başlasak? Onu özgün kılan niteliği tarihçi, edebiyatçı, şair ve aynı zamanda öğretmen olması mıdır?

Sanmıyorum. Reşad Ekrem Koçu sanki eski dünyaya, Osmanlı dünyasına aitmiş gibi bir izlenimim var benim. O da şuradan kaynaklanıyor; şair olması mesela... Eskiden herkes şair, yani belirli bir seviyenin üzerinde eğitim görmüş, yazan çizen ya da devlet memurluğu yapan, isterse kaymakam ya da vali olsun isterse maliye bakanlığında çalışıyor olsun, 'edeb' denilen yani işin içinde hem edebiyatın olduğu hem de edep erkânının olduğu bir dünyaya ait bir insan, şairliği oradan kaynaklanıyor. Edebiyat ise bana kalırsa tarihten ayrılmaması gereken bir şey. Yani tarih, araştırması açısından kesinlikle bir bilim olmakla birlikte, yazma aşamasında edebiyat. Yani tarih, yazı aşamasında bir şeyi ispat eden bir bilim değil, siz ancak bir tarihçi olarak olası okurunuzu ikna edersiniz. Bu ikna da birincisi bilimsel yanınızın güçlü olmasından, araştırmanızı iyi yapmış olmanızdan, ikincisi de güzel yazmaktan kaynaklanır. Bu açıdan tarih edebiyata giriyor. Dolayısıyla bir tarihçiden bahsederken hem tarihçi hem edebiyatçı demek bana garip geliyor. Bugünün dünyası, belki de hala biraz pozitivizmin etkisinde kaldığı için edebiyatçıyla tarihçiyi sanki iki ayrı insanmış gibi gösteriyor. Ayrıca iyi bilmek de mutlaka iyi anlatabilmek

demek değil. Biri oldu mu ikincisi de mutlaka oluyor anlamına gelmiyor. O yüzden iyi yazamıyorsa, bilimsel olarak çok yeterli olsa da büyük olasılıkla çok ilgi görmeyecektir. Belki insanlar tarafından çok okunmayacak ama diğer tarihçiler de onu okumadan yapamayacaktır. İkisini birden yapabilmek en güzeli.

Öğretmenlik de öyle mesela... Öğretmenliği kötü olan büyük tarihçiler var, tam tersi de mevcut. Müthiş tarihçiler var, aynı zamanda üniversitede 150 kişilik sınıfa giriş dersi vermekten hiç kaçmıyor; üstelik öğrencileri de ağzının içine bakıyor. Dolayısıyla bunları bana kalırsa ayrı ayrı düşünmemiz lazım, bu niteliklerin hepsinin aynı kişide toplanıyor olması nadir ve belki de herkesin arzu edeceği, ama her yerde her zaman karşımıza çıkmayan bir şey.

Koçu'nun konu seçimi ve aktarış tarzı genellikle ilgi çekici ve merak uyandırıcı olarak değerlendiriliyor. Bunda R. Ekrem'in tarihçiliği mi yoksa anlatım gücünden kaynaklanan edebiyatçılığı mı etkili olmuştur sizce?

Edebiyatçılığında değil de ilgi alanından kaynaklanıyor. Yani çok ilginç bir ilgi alanı var. Mesela bugün toplumsal tarih dendiği zaman akla gelen her şey, hatta akla gelenlerin önemli bir kısmı Reşad Ekrem'in konuları değil... Reşad Ekrem Koçu, köylülerden, işçilerden bahsetmiyor ama şehrin özellikle de İstanbul'un alt kesimlerinden, yeniçerilerden (yeniçerilerin bir tarihten sonra İstanbul toplumundan, İstanbul'un birtakım mesleklerinden ayırt edilemez bir duruma geldiğini biliyoruz), alt sınıf, alt-orta sınıf denebilecek veya farklı sınıflardan da olsalar 'meyhaneye gitmek' olgusu bakımından bir araya getirilebilecek insanlardan söz ediyor. Bir tür ortak marjinallikleri var bu insanların. Yahut İstanbul dışına çıktığı zaman, eşkıyalardan bahsediyor, köylüden değil; elbette eşkıyaların büyük bir kısmı köylülükten geliyor olabilir ama köylüyü, köylünün günlük yaşamını anlatmıyor mesela. O yüzden bugün anladığımız manada bir toplumsal tarihçi değil ama o toplumun belirli bir kısmına da kimsenin eğilmediği kadar eğilmiş bir insan. İlgi biraz da bundan kaynaklanıyor.

'...bugün anladığımız manada bir toplumsal tarihçi değil ama o toplumun belirli bir kısmına da kimsenin eğilmediği kadar eğilmiş bir insan.'

Doç. Dr. Ahmet Kuyas

'Koçu'nun tarih dışında yaptığı iki araştırma var; biri Ahmet Refik, biri de Ahmet Rasim ve ikisi de bu tür, böyle İstanbul'un şehir kültürüne dahil edebileceğimiz ama marjinal şeyleri malzeme eden insanlar.'

'AYKIRILIK SINIRINDA OLANLARIN TARİHİ'

İnsanlar bunu mu merak ediyor?

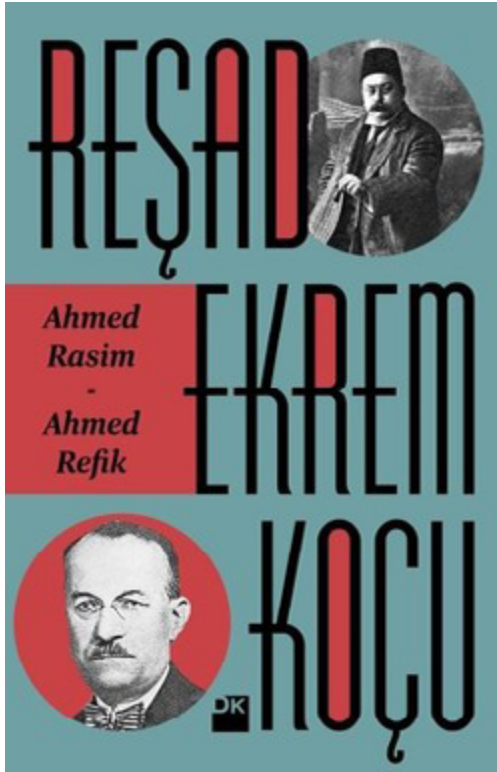
E öyle... Gerçek birtakım karakterler, yaşamış birtakım insanlar, o insanların şehirde, şehir hayatında karşılarında çıkan seçenekler, gidilen yerler, mahalleler, mahalle kültürü... Mesela tulumbacıları düşünün... Tulumbacılar mahallenin delikanlıları, işte onların kendilerine ait kültürleri, edebiyatları, şarkıları, manileri vs. var. Ama bulabildiği malzemeyle yazar insan. 'İstanbul bakkalları neye benziyordu?' Reşad Ekrem'de yok. Tulumbacılar var ama bakkallar yok ya da macun satıcıları yok. Dolayısıyla gene toplumsal tarihçi ama toplumun bazı kesimlerine özel olarak ilgi gösteren biri. Bu noktada Reşad Ekrem Koçu'nun kişisel olarak zaten marjinal oluşu devreye giriyor, ki bence o da eskiye dayanıyor, çünkü hocası Ahmet Refik Altınay da marjinal bir adam. Politik olarak zaten hiç ortalıkta gözükken bir insan değil. İktidar ya da muhalefet diyebileceğimiz çevrelerle alakası falan yok. Eşcinsel olması sebebiyle de sistemle arası bozuk olan ya da sürekli sisteme karşı isyan etme potansiyeli taşıyan çevrelere bir ilgisi var. Tulumbacı, yeniçeri, eşkiya, fahişe... bunlarla ilgileniyor.

Dediğim gibi bu toplumsal tarih ama toplumun da bir tür aykırılık sınırında olanlarının tarihi, tam marjinal demek de doğru değil. Tulumbacıya marjinal diyebilir miyiz? Diyemeyiz ama kültürel olarak ağzı bozuk, yangından kurtardığı kadına tecavüz edebilecek kapasitede, marjinal olmayan ama aykırı, belki biraz sert olacak ama, ipten kazıktan kurtulma tipler. Bunlar üstüne çalışan başka bir kimse yok. Bütün bunlar da bir anlamda "dedikodu"ya girdiği için okurları cezbedebiliyor.

Koçu'nun marjinal hayata olan ilgisi hocası Ahmet Refik Altınay'dan mı geliyor bu durumda?

Ahmet Refik, Darülfünun'dan hocası aynı zamanda. Reşad Ekrem'in hocasının açtığı yoldan gittiğini kesinlikle söyleyebiliriz. Ahmet Refik, Hazine-i Evrak'a yani Osmanlı Arşivleri'ne neredeyse ilk doğru dürüst giren ve demin saydığımız insanlardan da ilk bahsetmiş adam. Ancak o, Koçu gibi doğrudan doğruya onlara eğilerek değil de Osmanlı Arşivleri'nde gördüğü belgeleri çevirip yayımlayarak yapıyor bunu. Aklınıza ne geliyorsa var bu belgelerde. Sarayın nasıl bamyaya satın alacağını, gelen bamyaların saraya verildikten sonra geri kalanlarının İstanbullulara nasıl satılacağını, kadınların hafif, açık saçık giyinmelerine karşı alınacak önlemleri, İzmir'deki incirin İstanbul'a gelme aşamalarının nasıl olacağını anlatan malzemeler, hatta fahişelerle evlenen erkeklerin İstanbul'dan uzaklaştırılmalarıyla alakalı belgeler de var. Bunların hepsini daha Darülfünun'da hocayken çok da orijinal olmayan adlarla yayımlıyor.

Reşad Ekrem Koçu'nun hocasına çok bağlı olduğunu ve ondan

Ahmed Rasim – Ahmed Refik, Reşad Ekrem Koçu, 240 syf., Doğan Kitap, 2017.

çok etkilendiğini biliyoruz. O kadar ki kendisinin ‘Ahmet Refik Altınay’ diye küçük bir kitabı bile var.

‘Raki nasıl içilir, ne kadar su katılır?’ gibi değişik konularda da takip ettiği başka bir adam var: Ahmet Rasim. Zaten Koçu’nun tarih dışında yaptığı iki araştırma var; biri Ahmet Refik, biri de Ahmet Rasim ve ikisi de bu tür, böyle İstanbul’un şehir kültürüne dahil edebileceğimiz ama marjinal şeyleri malzeme eden insanlar.

Bu o dönemde bazı çevrelerden tepki çekmelerine sebep olmuş olabilir mi?

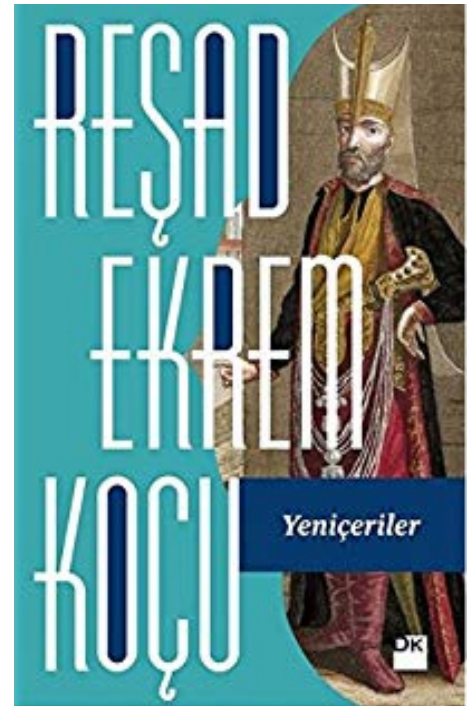
Tabii. O zamanlar meyhaneye gidiliyor ama meyhaneye gittiğinizin bilinmesi de pek istenen bir şey değil. Osmanlılığın, İstanbulluluğun ilginç bir durumu bu. 300 yıl geriye gidelim, Evliya Çelebi evindeki çeşit çeşit şarapları anlatıp “Tabii bu fakir bunları içmez; evime misafir gelen gavurlara vermek için bulunduruyorum” der. Bunun gibi severek yapılan ama insanı başkasına karşı mahcup eden, hem yaygın olan hem de duyulması, bilinmesi istenmeyen şeyleri konu eden insanlar bunlar. Meyhanelerle ilgili kitabında, birçok şairin meyhaneden, şaraptan falan bahsederken laf olsun diye bunlardan bahsettiklerini, aslında bunları bilmediklerini, gerçekçi olmadıklarını söyler Reşat Ekrem Bey. Neden? E çünkü şarap ve tabii sarhoşluk, eski Fars edebiyatından beri önemli bir edebiyat alanı. Tabii sadece içki içerek sarhoş olmak olarak düşünmeyeceksiniz, aşk sarhoşu olunabilir ya da iktidar, para... Mesela bugün trafik canavarı dediğimiz arkadaşlar belki “hız sarhoşu” olarak da tanımlanabilir. Bu “sarhoşluk” şairlerin çok üstünde durduğu bir alan; o yüzden hayatında ağzına şarap koymamış, meyhaneye gitmemiş birtakım şairler de meyhane ve şarap hakkında yazıyorlar. O işin bir parçası, bir “tema”... Ama hep var hayatımızda. Ve yapılması da birçok çevrenin kaşlarını kaldırmasına neden olan bir şey. Bu bağlamda Reşad Ekrem belki aşırı ahlakçı çevrelerden tepki çekmiş olabilir. Ahmet Refik de bana kalırsa öyleydi ama Koçu’nun tamamen yani varoluşsal olarak da o sınırlarda yaşadığını biliyoruz.

‘YENİÇERİ OCAĞI’NI DEĞİL ‘YENİÇERİLERİ’ ANLATIYOR’

Reşad Ekrem Koçu, Osmanlı devlet kurumlarını anlatırken nasıl bir yöntem izlemiştir? Örneğin Yeniçerilerle ilgili yazdıklarını bugün diğer kaynaklardan öğrendiklerimizle karşılaştığınızda siz nasıl bir değerlendirme yapıyorsunuz?

Bana kalırsa Osmanlı Padişahları kitabı müthiş bir kitap; yani biri hangi padişahı tanımak istiyorsa açıp okuduğunda temel bilgiyi edinebilir. Bu ne demek oluyor? O padişahların dönemini anlatan bütün vakanüvisleri, eski tarihçerimizi okumuş ve bazı resmi

‘Yeniçeriler kitabını aldığınız zaman, ondan Osmanlı Devleti’nin Yeniçeri Ocağı’nı öğrenmiyorsunuz. Yeniçerilerin kendilerini öğreniyorsunuz. O bir kurum tarihi değil. Yani bir İsmail Hakkı Uzunçarşılı’nın Kapıkulu Ocakları değil. Ama yeniçerilerin günlük yaşamlarını görüyorsunuz.’

Yeniçeriler, Reşad Ekrem Koçu, 400 syf., Doğan Kitap, 2015.

tarihlerde vakanüvislerin kitaplarında, onların söylemeyeceği bilgileri de katıyor. Ancak çok incelikli bir şekilde, üstünü kapatarak ama adresi vererek yapıyor. Devletin en tepesinde olan adamlarla ilgilenmediğini söyleyemeyiz, bir sürü paşanın biyografisi var. “Vakanüvisleri okumak” diye adlandırabileceğimiz dersini de iyi çalışmış olduğunu gösteriyor bize. Ama Yeniçeriler kitabını aldığınız zaman, ondan Osmanlı Devleti’nin Yeniçeri Ocağı’nı öğrenmiyorsunuz. Yeniçerilerin kendilerini öğreniyorsunuz. O bir kurum tarihi değil. Yani bir İsmail Hakkı Uzunçarşılı’nın Kapıkulu Ocakları değil. Ama yeniçerilerin günlük yaşamlarını görüyorsunuz.

”FARKLI’ KESİN VURGULANMASI GEREKEN BİR SIFAT’

Koçu, İstanbul anlatımları ile de çok ünlü. Öyle ki ‘İstanbul Ansiklopedisi’ için ‘İstanbul’un kütüğü’ deniyor. Kahvelerinden yangınlarına, çeşmelerinden mesire alanlarına kadar yazmış... Yine aynı şekilde imparatorluğun sadece yüksek makamlarını değil dönemin esnafından fahişelerine tüm insanlarını aktardı. Bu şekilde bir tarih anlayışı için tarihçi teknik olarak nasıl bir yöntem izlemiş, nasıl bir araştırma yapmış olmalı?

İstanbul tarihçisi olmayı daha önce kimse düşünmedi ama Osmanlı Arşivi’ne girdiğiniz zaman karşınıza da daha çok İstanbul çıkıyor zaten. Çünkü taşrada bir sorun varsa o sorun, oradaki kadı, paşa, vali artık kimse, onlar tarafından zaten hallediliyor. Halledilemediği zaman ise kadı, “Biz bu işin içinden çıkamadık ne yapacağız?” diye Divan’a yazıyor. Ama İstanbul’un her şeyi Divan’a geliyor. Dolayısıyla Osmanlı arşivlerinde İzmir’in, Kırşehir’in değil İstanbul’un bütün olaylarını görüyorsunuz. Mesela içerisinde “kim, kimi niye şikâyet ediyor, kimin kime borcu var?” tek tek yazan kadı sicilleri de var. Bunlara da ulaşmış olması muhtemelen Reşad Ekrem’in. Ahmet Refik kadar Osmanlı arşivlerini kullandı mı bilmiyorum. Ancak iyi bilinmeyen, seçme birtakım örnekleri, o da belirli kişilere ya da olaylara ilişkin oldukları için bilinen ama çoğu da bilinmeyen yani buzdağının görünen kısmı gibi olan bir tür var halk edebiyatımızda. Buna “destan” diyoruz. Bir zelzele olunca ya da herhangi bir olay olunca destan yazıyorsunuz, mesela İstanbul’da ekmek kıtlığı olunca... Bunlar bazen daha zarif edebi bir üslupla, bazen çok daha ağza alınmayacak sözlerle yazılıyor. Sanırım Reşad Ekrem Bey bunların da müthiş bir toplayıcısıydı.

O gün insanların fazla merak etmediği şeyler bugün çok satılıyor. O açıdan sohbetimizde, “Reşad Ekrem Koçu, zamanının önünde miydi?” diye bir soru da sorulabilir. Buna verebileceğim kesin bir yanıt yok. Çünkü sizin söylediğiniz gibi “farklı” bir insandı o dönemde, yazdığı konular itibarıyla. O yüzden “farklı” kesin vurgulanması gereken bir sıfat, ama zamanının önünde miydi

‘O gün insanların fazla merak etmediği şeyler bugün çok satılıyor. O açıdan sohbetimizde, “Reşad Ekrem Koçu, zamanının önünde miydi?” diye bir soru da sorulabilir. Buna verebileceğim kesin bir yanıt yok’

'...toplum değişti, meraklar farklılaştı. Burada ayırım çizgisi 'resmi tarih'te değil, 'resmiyetin tarihi'nde; kim iktidar kim hangi savaşı kazanmış, hangi dönemde neresi başkent olmuş, bunları değil de toplum ne yiyordu ne içiyordu, kılık kıyafeti nasıldı? Buna, yani daha toplumsal tarih merkezli bir anlatıma merak arttı.'

bilmiyorum; söylenebilir de söylenmeyebilir de.

Polis defterlerine ulaştığını biliyoruz. Aykırı insanlara ulaşılabilecek en iyi yol belki de...

Tabii, bu çok önemli; hırsızlık olayından aile faciasına kadar birçok şey olabilir. Ama destanları unutmamak lazım, bana kalırsa çok önemli bir destan koleksiyonu vardı. Sabri Koz'daki gibi... Bunların çok sıkı bir okuyucusuydu. Koçu, sahaflardan el yazması ufak cönkler de topluyor olabilir. Ham maddesi o, bu da çok farklı bir insan yaratıyor. Buna iktidarla, muhalefetle ilişkili olumlu, olumsuz diye bakmamak lazım; tamamen kendi kafasına göre takılmak diyebileceğimiz, "ilgi alanı"ndan ibaret bir şey.

Reşat Ekrem Koçu'nun tarih yazıcılığı günümüzdeki bilimsel tarihçilikten oldukça farklı. Gerçekle kurmacayı iç içe veriyor, bunu bir tür "çarpıtma" olarak değerlendirmek gerekir mi?

Çarpıtma derken... İşin içine kurmaca dahil edip etmediğini tespit etmek çok zor. Anlattığı birçok olayın mahalle dedikodularından, cönklerden, destanlardan kaynaklandığını biliyoruz. Bazı söylediklerinin sağlaması elbette yapılabilir, ama her söylediğinin sağlaması da yapılamaz. Çünkü bir tür roman tadında yazıyor. O yüzden eđer "çarpıtma"dan kasıt, tarihle kurmacayı birbirine karıştırmaksa bir miktar çarpıtma olabilir Koçu'da. Ama bu eskiden de yapılan bir şey; bugün Evliya Çelebi'yi çok ince birtakım akademik araştırmaları yapmak için bir tür referans olarak da kullanıyorsunuz, uydurmalarına gülmek için de. Ama bugün mesela Habeř dilinin özelliklerini öğrenebilmek için bu adamı okuyoruz. Birtakım yerleri betimlemesi çok önemli, ciddi bilgi de veriyor, dalgasını da geçiyor. şimdi bu bizim Evliya Çelebi'yi akademik olarak, bilimsel anlamda kaynak olmaktan dūřürmemiz sonucunu doğurmaz. Bu da aynı şey... Kullanması belki biraz zor, ama eski İstanbul'un toplumsal yaşamını anlamak için bana kalırsa okunması kesinlikle gerekli bir kiři Reřad Ekrem Koçu.

Bugünkü popüler tarih anlatımı ile Reşat Ekrem'inki arasında farklar ya da benzerlikler var mı? Sizce bugünkü popüler tarih anlatıcılığı ne durumda? Bundan sonraki süreçte nasıl bir yol izlenmeli?

Popüler tarih derken ne kast edildiğini bilmek lazım. #tarih dergisi gibi yani birtakım olayları genç üniversitelinin, o konuyla daha önceden ciddi bir tanışıklığı olmayan insanların anlayacağı dille çok ayrıntıya girmeden, dipnotlara falan bulaşmadan anlatmak... Benim aklıma ilk bu geliyor.

Ahmet Refik, topladığı belgeleri ortalama vatandaşın hatta lise öğrencisinin anlayabileceği dille yazmadı. Ama "resmiyetin tarihi" dediğim şeyi herkesin anlayabileceği bir dille yazdı. Reşad Ekrem'e dönecek olursak, hiç kuşkusuz Ahmet Refik'in takipçisi olduğu doğru ama zamanında Ahmet Refik kadar popüler olma-

dığı kanısındayım. Çünkü “ben tarih öğrenmek istiyorum” diyen genç bir üniversite öğrencisi Koçu’nun yazdığı tulumbacıları değil, Altınay’ın Köprülüler’ini satın alıyordu. Ama bugünlerde Reşad Ekrem’in popülerliğine baktığımız zaman yaklaşımın, kültürün nasıl değiştiğini görüyorsunuz. Mesela Ahmet Refik’in birçok önemli kitabının (bunları Tarih Vakfı bastı) iyi satmış olduğunu tahmin ediyorum ama Doğan Kitap’ın bastığı Reşad Ekrem kitaplarının çok daha fazla sattığını hiç kuşkusuz söyleyebiliriz. Çünkü toplum değişti, meraklar farklılaştı. Burada ayırım çizgisi ‘resmi tarih’te değil, ‘resmiyetin tarihi’nde; kim iktidar kim hangi savaşı kazanmış, hangi dönemde neresi başkent olmuş, bunları değil de toplum ne yiyordu ne içiyordu, kılık kıyafeti nasıldı? Buna, yani daha toplumsal tarih merkezli bir anlatıma merak arttı.

Popüler tarih deyince bugün, tarih dergileri ya da tarih sohbetlerinin yanı sıra bazı isimlerin köşe yazıları da aklıma geliyor. Bu da vardı eskiden; mesela eskiden gazetecilerin duayeni, ‘Şeyhü’l-Muharririn’ denilen Milliyet gazetesinin meşhur köşe yazarı Burhan Felek, İkinci Meşrutiyet döneminden, bazıları kendi hayatından anılar olmak üzere birtakım fıkralar yazardı. Bugün İlber Ortaylı ve Murat Bardakçı bunu biraz yapıyor.

Mesela Mahmut Şevket Paşa gibi, çok civcivli bir dönemde başbakanlık yapmış bir adamın güncelerinin ilgi göreceğini, popüler olabileceğini söyleyebiliriz. Ama bunu merak edebilecek normal, sokaktaki vatandaş bunu okuyamaz; çünkü dile yabancılık çekecektir. Bu gibi kitapların günümüz Türkçesine çevrilmesi de popüler tarihçilik olabilir. Öte yandan, birinin anılarını okumak da çekici ve popüler olabilir; ama çok yanıltıcı da olabilir. Mesela Rauf Orbay’ın anılarının kıymet kazanabilmesi için Ali Fuat Cebesoy’un, Kazım Karabekir’in, Atatürk’ün vs.nin anılarının da okunması lazım. Sen burada sırf Rauf Orbay’ı ya da Atatürk’ü okursan ya Raufçu ya da Atatürkçü olur çıkarsın. “Popüler düzlemde ne zararı var?” denilebilir; ama Raufçu ya da Atatürkçü olduğun zaman da tarih öğrenmiş olmuyorsun. Rauf’un gözünden tarih okumuş oluyorsun. Kısaca bir anıyı, birçok farklı anının tamamlaması lazım.

‘İLERİYE DÖNÜK İYİMSERİM’

Şimdi biraz daha genel bir yere gelmek istiyorum. Sizce Türkiye’de, okullarda verilen tarih eğitimi gerçek tarihle ne ölçüde örtüşüyor, daha iyi bir tarih eğitimi nasıl sağlanabilir?

Üniversitede, en azından benim karşılaştığım öğrenciler arasında tarihin lisede görülen şey olmadığını anlayanlar çok oluyor. Bu maalesef Türkiye’de tarih öğretiminde hem müfredatın hem de

‘Profesyonel çevrelerin “tarihimiz” dediği ile ortalama vatandaşın “tarihimiz” dediği şey arasında hep bir makas olur. Bu normaldir. Uygar ülkelerde bu makas son derece kapalıdır. Türkiye’de ise açık olmak şöyle dursun, Türkiye tarihinde bugünkü açıklık tüm zamanların rekoru biçiminde.’

'Yönetmenler tarihçilere, özellikle sanat tarihçilerine kılık kıyafet ya da dekor konusunda danışmalı. 80'ler, 90'lar gibi yakın dönemler konusunda görece başarılı olsalar da 'Abdülhamit nasıl giyinirdi?', 'Ertuğrul Gazi hangi lafları kullanırdı?' dediğimiz zaman iş değişiyor.'

hocaların çok büyük bir bölümünün yaklaşımının çok "eskimiş" olmasından kaynaklanıyor. Bundan 10-15 sene evvel incelediğim tarih kitaplarının omurgasının, Mehmet Fuat Köprülü ile Necmettin Sadık'ın 1910'ların sonunda oluşturdukları omurga olduğunu tespit etmiştim. Bundan hiç şüphem yok; bu korkunç bir şey. Öte yandan, iyi akademik tarihçiliğin ortaya çıkardığı tarihin, ortalama vatandaşın bildiği, ortaokulda, lisede okuduğu tarihe dönüşmesi hep biraz zaman alır. Dolayısıyla profesyonel çevrelerin "tarihimiz" dediği ile ortalama vatandaşın "tarihimiz" dediği şey arasında hep bir makas olur. Bu normaldir. Uygar ülkelerde bu makas son derece kapalıdır. Türkiye'de ise açık olmak şöyle dursun, Türkiye tarihinde bugünkü açıklık tüm zamanların rekoru biçiminde. Yani artık makas daha fazla açılmayacak bir vaziyette. Korkunç bir şey. Siyasal iradenin, Millî Eğitim Bakanlığı'yla bir şeyler yapması gerekiyor, fakat o konuda da yıllardır bir şey yapılmıyor, yapıyorsa da olumsuz bazı yönlerde yapıyor maalessif. Ne bileyim mesela 20 sene önce garip bir araştırma yaptım. Benim okuduğum zamandaki lise tarih kitaplarıyla, incelediğim 90'lardaki tarih kitapları arasında Antik Yunan ve Roma tarihinin tuttuğu yerleri karşılaştırdım, acayip küçülmüş vaziyette. Benim okuduğum kitapta 30 sayfa falanken, 90'larda 2-3 sayfaya inmişti. Bunun olumsuz bir şey olduğu kanısındayım, özellikle bizim ülkemiz gibi Antik Çağ'ı iyi öğrenmek için iyi çalışılması gereken coğrafyaların başında gelen birkaç ülkeden birinde... Ama toplumda böyle olmadığını da görüyorum. Son 10-15 yıldır müt-hiş bir arkeoloji merakı var. Nereye gidersen git her yerde yerli turistin ilgisini çekiyor. Dolayısıyla ileriye dönük olarak iyimser olabiliriz, yani ben iyimserim en azından. Ama tarih kitaplarında gördüğüm bunun tersine bir gelişme.

'YÖNETMENLER TARİHÇİLERE DANIŞMALI'

Biraz önce söz ettiğiniz toplumun arkeolojiye ve popüler tarihe yönelik ilgisinde son dönemde yaygınlaşan tarih dizilerinin bir katkısı olmuş olabilir mi?

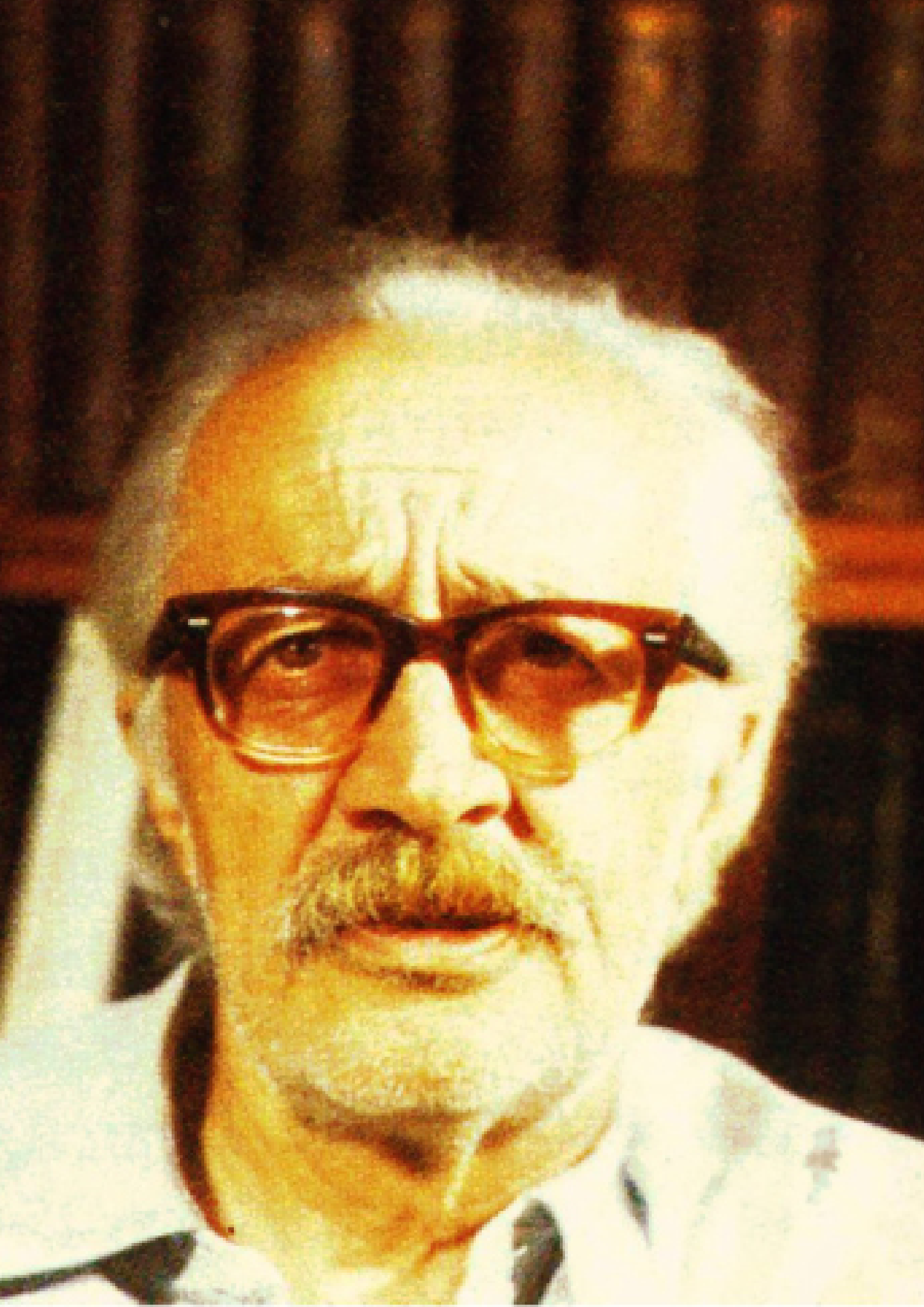
Yani belki bir merak kamçulamış olabilir. Ama bizde iyi tarih bilen sanat yönetmeni sanırım yok. "İstanbul Kanatlarımın Altında" filmi sinemada seyrettim ve bir sahnede 'yuh!' diye bağırduğum için sinemadakiler tarafından çok ayıplandım. Ama rezalet bir Türkçe hatası vardı. Filmin kahramanı, âşık olduğu kölesi kadını "azad" edeceği yerde "azl" etti. Ben de onun üzerine bağırardım. Yönetmenler tarihçilere, özellikle sanat tarihçilerine kılık kıyafet ya da dekor konusunda danışmalı. 80'ler, 90'lar gibi yakın dönemler konusunda görece başarılı olsalar da 'Abdülhamit nasıl giyinirdi?', 'Ertuğrul Gazi hangi lafları kullanırdı?' dediğimiz zaman iş değişiyor.

Son olarak iktidar-tarih ilişkisine gelirsek, Türkiye’de iktidar 16 yıldır el değiştirmede. Bu süreçte İstanbul başta olmak üzere birçok şehirde buldukları yerlerle özdeşleşmiş yapılar değiştirildi ya da revize edildi. Örneğin Taksim’deki Atatürk Kültür Merkezi... Tarih yazıcılığında ve kültürel bellekte siyasi atmosfer ne gibi etkilerde bulunur? Bunun toplumsal karşılığı ve kültürel birikimde tuttuğu önem nedir?

Kişiyeye göre değişir. İyi bir tarihçinin, bazı açılardan içinde yaşadığı toplumu iyi bilmesi kesinlikle gerekir ama bunun tehlikeli bir sonucu da olabilir; bugünün içinde çok kalırsa birçok açıdan anakronizmle suçlanabilecek bir tarih yazabilir. Yani kendi dünyasının bakış açısının esiri olabilir. Yani tarih biliminden ziyade tarih kullanarak bugünle hesaplaşmak... Bu da bana kalırsa çok büyük bir tehlike. Mesela, uç bir örnek ama meşhur tarihçi Fernand Braudel, etkilenmemek için gazete okumuyordu. Kendisine ne kadar yararı ya da zararı oldu bilmiyorum ama tarihçilikte önemli olan tarafsız olmak. Günün siyasi hatta toplumsal bölünmeleriyle çok özdeşleştiğin zaman bu bana kalırsa tarih yazıcılığında olumsuz sonuçlar doğurur. Tarihçinin bugünün siyasi kavgalarına pek fazla angaje olmaması gerek, bu da zaten genelde tarihçilere yapılmış en büyük suçlamadır. Tarihçi, bir sosyolog ya da siyaset bilimciye göre bugüne daha uzak durur; zaten işi bu.

Doç. Dr. Ahmet Kuyaş ve Eylül İştin

Kenarda Kalmışların Dili: Reşad Ekrem Koçu

Reşad Ekrem Koçu, büyük bir tarih bilinci, ustalık ve titizlikle esamesi okunmayan olayları/ insanları hikayelerine katmış ve onları bu ölümsüzlük gezegeninin içinde harmanlamış.

Hacer Akça Özkan

Tarihin okudukça ufkumu açan ve kalbimi kıran yanlarını düşündüm. Tarih, kitaplardaki kanlı savaşlardan çok daha fazlasıdır. Ve yüzlerce adı anılmamış, sayfa aralarında tesadüfen rastladığımız kahramanlar. Sanırım yıllar sonra bizde böyle olacağız. Çok isterdim ki biri benim de yaşadığımı fark edip hikayemi anlatsın. Geleceğe kalmayı, bir parçamla ölümsüz olmayı dilerdim.

Bir yazar satır aralarından sizi çekip alıyor, düşünsenize. Ne büyüleyici! Reşad Ekrem Koçu da böyle bir kahramanlığa soyunmuş işte. Büyük bir tarih bilinci, ustalık ve titizlikle esamesi okunmayan olayları/ insanları hikayelerine katmış ve onları bu ölümsüzlük gezegeninin içinde harmanlamış.

Tarihi çok seven biri olarak yaşamım boyunca bu alanın okullarda siyasi tarih üzerinden anlatılması beni üzmüştür. Evrende var olan her şeyin bir tarihi varken ve bunu düşünmek bile heyecan verirken bizler yıllarca işgaller, savaşlar, anlaşmalar arasında bize dayatılan bir tarihi okuduk. Aydınlik yarınlar sevilmeyen bir ders bırakmak... Bilmiyorum, sanırım biraz ağrıma gidiyor. İşte Reşad Ekrem bu yaramı/yaramızı öyle güzel sarıyor ki "oh!" diyorum "İşte önümüze koyulandan fazlası".

Kızlarağasının Piçi'ni okurken altını çizdiğim yerlere baktım ve gördüm ki bütün kalp kırıklarımın altını çizmişim aslında.

"Bir aralık kapıda bir anahtarın döndüğünü işitti. Saçları diken diken, yerinden fırladı. İşte biraz sonra, kardeşleri gibi kendisi de boğazlanacaktı. Bağırarak istedi, boğazı tıkanmıştı. Ağlamak istedi, deli bir parıltıyla yanan gözleri

Tarihten Hikâyeler – Kızlarağasının Piçi, Reşad Ekrem Koçu, 72 syf., Doğan Kitap, 2002.

kupkuruydu. Kapı açıldı.
İçeriye kapağası girmişti. İki büküm hürmetkarhane eğilerek:

“Şehzadem. Başınız sağ olsun. Birader-i saad ahteriniz Sultan Murad dar-ı bekaya gitti. Taht-ı saltanat sizindir, buyurunuz!”

İnsanın boğazını düğüm düğüm eden bu korkuyu okurken iliklerinizde hissediyor ve hatta o ana gidip Şehzade İbrahim’in can korkusuyla bakan gözlerine gözlerinizi dikiyorsunuz. Koskoca saltanatın sahibi iken aslında kendi yaşamın bile senin ellerinde değil. İşte asıl yoksunluk!

Reşad Ekrem’in insanları tasvir edişinde ise bir yanlılık çarpıyor göze hemen. Şöyle ki:

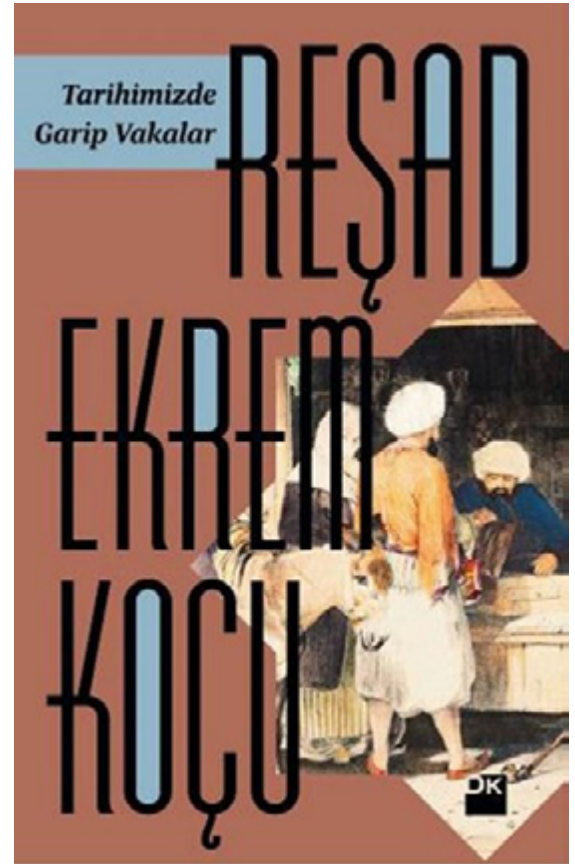
“... gün görmemiş ürkek kadın yüzleri dışarısını endişeyle gözetliyordu.

Yüzleri güneşten yanmış geniş omuzlu, uzun boylu, levent vücutlu sipahiler oluk oluk III: Mehmet’in şayhülislamı Sunullah Efendi’nin sarayına doğru gidiyordu.”

Betimlemelerinden verdiğim bu örnek gibi daha niceleri bulunmaktadır. Kadınlar ile ilgili tasvirler çok yüzeysel ele alınırken erkekler ile ilgili kısımların böylesi ayrıntılı hatta belki bir nebze abartılı ele alınması ilgi çekicidir. Bu konuyu ele alışımin homofobik bir yaklaşım olarak ele alınmasını asla istemem, söylemeye çalıştığım sadece, kadın tasvirlerinin bu kadar cılız olmasının üzücü oluşudur. Zaten kadınların daha geri planda olduğu bir dönemde bahsi geçen kadın figürlerini daha ayrıntılı görmeyi dilerdim.

“Tarihimizde Garip Vakalar” eserinde ise çok ilginç konulara yer veren Reşad Ekrem Koçu, yaşantımızda duyduğumuz birçok deyimın ortaya çıkış hikayelerine de değinmiştir. Beni çok fazla üzen “Maymunların İdamı” hikayesindeki akıl almaz durumu kelimelere nasıl dökebilirim bilmiyorum. Ancak şunu söyleyebilirim ki bir yerde kan akıyorsa temelinde maalesef ki cehalet yatıyor.

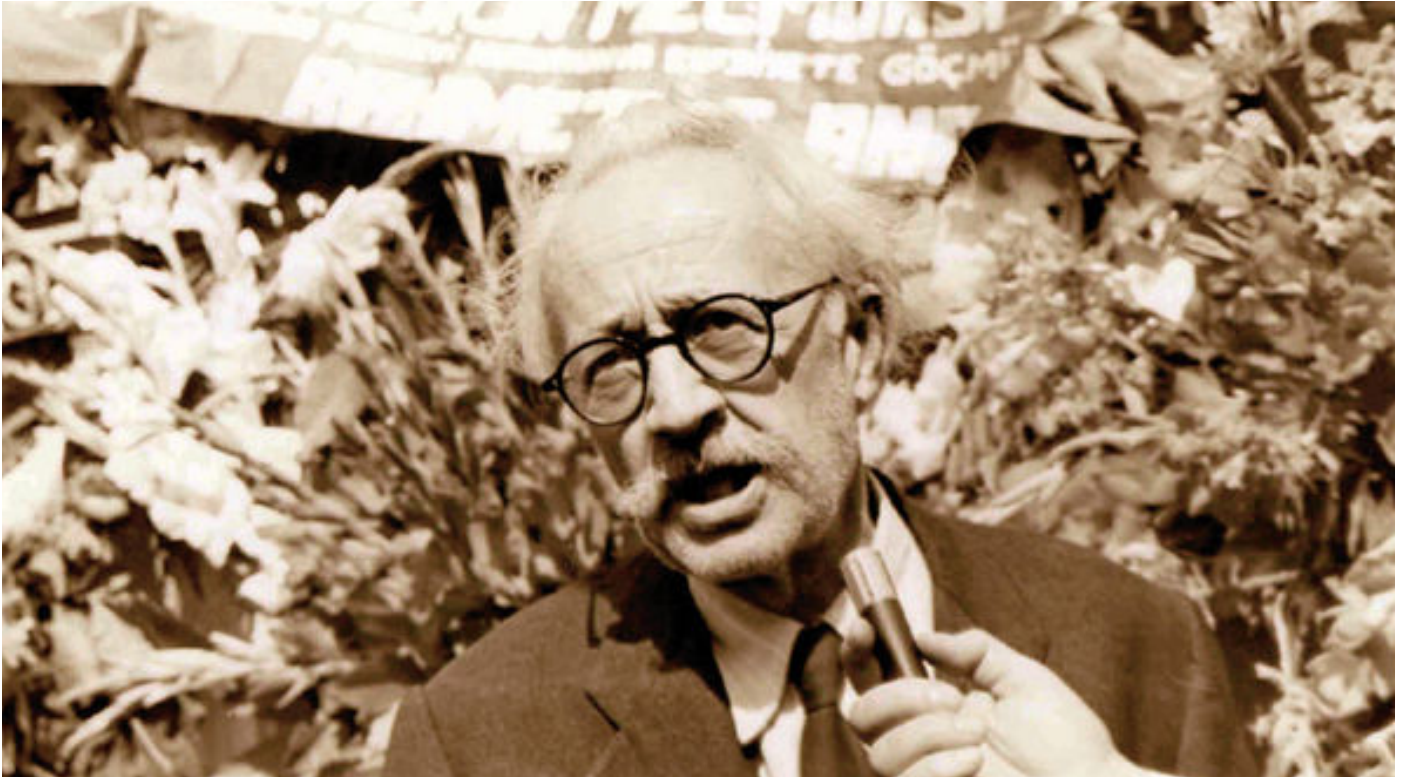
Reşad Ekrem Koçu tarihimiz için değerli yapıtlar koymuş ve birçok alanda örnek almamız gereken bir şahıstır. İstanbul Ansiklopedisi gibi muazzam bir eseri tamamlayabilmiş olmasını gerçekten dilerdim ve bu haliyle bile tarihin bilinmezliklerine ışık tutmuş ve Reşad Ekrem Bey İstanbul’un kimsesiz kalmış ara sokaklarının babası olmuştur. Ruhu şad olsun.

Tarihimizde Garip Vakalar, Reşad Ekrem Koçu, 120 syf., Doğan Kitap, 2016.

Murat Belge: Koçu ‘nesnel’ bir tarihçi değildir

Prof. Dr. Murat Belge, ‘hafif’ tarih anlatımıyla kimilerinin gönlünü fetheden kimilerinin ise eleştirine hedef olan yazar Reşat Ekrem Koçu’yu, çok okuyan, dolayısıyla, çok şey bilen, popüler, fakat nesnel olmayan bir tarihçi olarak tarif ediyor. Belge ayıca, günümüzdeki tarih yaklaşımını ise toplum mühendisliği projesinin bir parçası olarak tanımlıyor ve yükselen Osmanlı sevdasının hegemonik özlemlere dayandığını belirtiyor.

Nida Dinçtürk

Okullarda anlatılan ezbere ve ideolojiyle şekillendirilmiş bilgilerle şişirilmiş tarih dersleri, çoğumuzun tarihe yaklaşımını da algılama biçimini de olumsuz etkiledi. Tarih, son on yılda Türkiye’de, özellikle televizyon dizileriyle iyice su katılıp seyreltilirken, gece yarısı kuşaklarına itilmiş programlarda sek tüketilir oldu. Pek çok konuda ahkâm kesmeyi görülmemiş bir görev bilinciyle sürdüren “her önüne gelen” kitlesi, uzmanlık alanları arasına tarihi de ekleyince işler iyice çığırından çıkmaya başladı. İnternet çağıyla beraber çoğu alanda yaygınlaşan bilgi kirliliği, tarihi de vurdu. Kim, neye inanacağını şaşırды. Hangi millete neden öfke duyması gerektiğinden emin olamadı. “O soykırım mıydı, bu katliam mı”, “O padişahın annesi Rus muydu, Romen mi” derken ipin ucunu kaçırdı. Durup da tarihi nasıl algıladığımızla, hayatımızda nasıl konumlandığımızla, öğrendiklerimizin tutarlılığı ya da yanlış

olma olasılığı ile ilgili kafa yormaya lüzum görmedik. Hâl böyle olunca, tarih ağacında birer yaprak olan bizler, tarihle ilişkimizi nasıl ayarlayacağımızı bilemedik.

Tarihi doğru algılamak, üzerimizde bıraktığı bu kötü intibai düzeltmek ise ömrünü bu işe vakfetmiş, arşivlerin efendisi, dillerin ustası olmuş tarihçilerin kitaplarını okumakla bir nebze mümkün oldu. Bir nebze diyorum, çünkü her ne kadar iyi yazılmış ve titiz çalışılmış olursa olsun, tarihi bir roman gibi okumak da her baba yiğidin harcı değil. Gel gelelim, tarihimiz, tarihimizi öyle çok seyreltmeye kalkışmadan makul porsiyonlarla servis eden bir tarihçiye evsahipliği yapıyor.

Reşad Ekrem Koçu, az önce sözünü ettiğim, ‘tarihi bir roman gibi okumak’ eylemini mümkün kılmış, yaşamını Osmanlı tarihini anlatmaya vakfetmiş bir kalem. Onu en okunası kılan iki özelliği, konularının sınırlarını telaşsız bir neşter darbesiyle net olarak belirlemiş olması ve tarihi, oldukça sade bir üslup kullanarak aktarması. Tarihi bir kabus gören çoğu kişi Koçu sayesinde, korkularını yenmiş, meraklarını gidermiştir.

Reşad Ekrem Koçu, siyasi tarihten pek söz etmez. Onun satırlarında hep gündelik yaşama, insan profiline, şehir belleğine, giyim kuşama, cinsi ayrımların getirdiği tuhafliklara yani sözleşmelere, antlaşmalara, sınırlara dair değil, insanlara dair tarihin izleri takip edilir. Gelgelelim bu hâl, zaman zaman onun tarihçiliğini, aktardığı bilgilerin sağlığını tartışma konusuna çevirmiştir.

Prof. Dr. Murat Belge, Reşad Ekrem Koçu’nun tartışmalı noktalarını, tarihçiliğini, onun tarihi algılama ve anlatma biçimini değerlendirdi. Belge ile ayrıca, günümüzde tarihe yaklaşıma dair de konuştuk. Koçu’yu, çok okuyan, dolayısıyla, çok şey bilen, popüler ve nesnel olmayan bir tarihçi olarak tarif eden Belge, günümüzdeki tarih yaklaşımını ise toplum mühendisliği projesinin bir parçası olarak tanımlıyor ve yükselen Osmanlı sevdasının hegemonik özlemlere dayandığını belirtiyor.

‘KOÇU BİR POPÜLER TARİHÇİDİR’

Koçu, adeta bir sosyal sorumluluk görevi gibi tarihi, herkesin anlayabileceği düzeye indirgeyerek anlatıyor. Tarihçinin böyle bir görevi var mıdır? Koçu neden böyle bir yol izledi?

‘Tarihçi’nin çok kişiye anlatmak gibi bir görevi yoktur ama Koçu zaten baştan ‘popüler tarihçi’ misyonunu seçmiş bir yazar.

Reşad Ekrem Koçu, tarihçinin konusuna ‘objektif bakışı’ anlamında nasıl bir çalışma yöntemi izlemiştir? Tarihe bakışında bu ne kadar belirleyicidir?

Koçu ‘nesnel’ bir tarihçi değildir. Türk ve Müslüman olmayanlar-

‘Reşad Ekrem Koçu, siyasi tarihten pek söz etmez. Onun satırlarında hep gündelik yaşama, insan profiline, şehir belleğine, giyim kuşama, cinsi ayrımların getirdiği tuhafliklara yani sözleşmelere, antlaşmalara, sınırlara dair değil, insanlara dair tarihin izleri takip edilir. Gelgelelim bu hâl, zaman zaman onun tarihçiliğini, aktardığı bilgilerin sağlığını tartışma konusuna çevirmiştir.’

dan söz ederken son derece düşmanca ve aşağılayıcı bir dil kullanır. Türkiye’de yaşayan çoğunluk, yazarken, buranın meşrebine uygun bir dille yazmayı kabul etmiştir. Gerçekte düşündüklerini yazıya geçirmemeyi tercih etmişlerdir. Koçu da onlardan çok farklı davranmaz.

‘İLK İSTANBUL TARİHÇİSİ’

İstanbul’un her yerini, geleneğini, yangınlarını bile kaydetmiş biri olarak Koçu için bizde ‘şehir tarihçiliği’ni başlatan isim diyebilir miyiz? Kendisinden önce bu konuda bir gelenek var mıydı?

Koçu’dan önce Ahmet Rasim ya da Ahmet Refik gibi İstanbul tarihine kısmen giren yazarlar var ama Koçu gibi genişlemesine bunu yapan yok. Onun için ‘ilk İstanbul tarihçisi’ demek yanlış olmaz.

İstanbul Ansiklopedisi yarım kalmış bir çalışma fakat Koçu’nun en önemli miraslarından biri. Bu ansiklopedinin onun tarzına uygun şekilde bugünün tarihçileri tarafından tamamlanması söz konusu olabilir mi? Bu, iyi bir fikir mi?

Yarım kalan ansiklopediyi tamamlamak iyi bir çalışma olurdu. Ama zor. Çünkü Koçu’nun kişiliği ve üslubu önemli bir rol oynuyor. Ansiklopedi çıkarken de çeşitli değişimlere uğramıştı. Örneğin Bizans maddelerini Semavi Eyice, bazılarını Sarris, Ermenilerle ilgili olanlarıysa Kevork Pamukçuyan yazıyordu. Aralarında ne geçtiyse, yarı yolda anlaşamayıp ayrıldılar. O alanlarda kalite anında düştü. Bu arada daha bir ‘alaturka’ mizaçta birileri (bir de ‘Türk hipisi’) tadı kaçmış bir şeyler yazmaya başladılar. Yani toplam karakterinin ne olduğuna karar vermek de kolay değildir.

Tarih dizileri ve popüler tarih dergileri son on yılda oldukça popüler hale geldi. Siz bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu ilgi hangi ihtiyaçtan kaynaklanıyor?

Tarih dergileri öteden beri Türkiye’de popüler olmuştur. Daha doğrusu, sık sık ‘popüler’ tarih dergileri yayımlanmış ve çoğu çok satmıştır. Bunun kendine özgü nedenleri olmalı çünkü çok yaygın bir durum değil. Ben bunu, son analizde, bir imparatorluk kurup sonra da bunu kaybetmiş bir toplumun bir tür nostaljisi olarak yorumluyorum. O imparatorluğun batması bu dergilerden çok önce gerçekleşmiş, yani pek hatırlanacak tarafı kalmamış. Böyle bir ruh halinin tarihi gerçeklikleri araştırmak gibi bir amacı olamaz. İşin orası yazan bireylerin kendi yapılarına kalıyor. Tipik hikaye Baltacı-Katerina! Rusya ‘ezeli düşman’. Demek imparatorluğun yıkılmasında payı olmalı. Prut’ta onları ortadan

‘Ansiklopedi çıkarken de çeşitli değişimlere uğramıştı. Örneğin Bizans maddelerini Semavi Eyice, bazılarını Sarris, Ermenilerle ilgili olanlarıysa Kevork Pamukçuyan yazıyordu. Aralarında ne geçtiyse, yarı yolda anlaşamayıp ayrıldılar. O alanlarda kalite anında düştü.’

'Otuzlu yıllarda 'Türk Tarih Tezi' diye anılan, iler tutar yanı olmayan iddialar ortaya atıldı ve sipariş edilen bir 'tarih anlatımı' ortaya çıktı. Bu çaba kısmen, Osmanlı tarihini silme amacını da güdüyordu. Şimdiyse bütün bu anlayışı silme çabası var. Ama ne yazık ki nesnel tarihe dönme çabası değil bu. Silmeye çalıştığı yapma-tarih uydurma. Onun kadar ideolojik.'

kaldırabilir ve bu süreci başlamadan durdurabilirdik. Olmadı. Ondan sonra artık çok güçlenmişlerdi.

Bu noktada Katerina ortaya çıkıyor. Baltacı zayıf bir adam. Güzel kadını görünce dayanamıyor filan... Gerçekte bilinen savaş -batak alanda- akşam bitmiş ama kimin kazandığı belli değil. O aşamada Ruslar durumun istedikleri durum olmadığını daha önce farkına varıp ateşkes öneriyorlar. Kendinden çok emin olamayan Mehmet Paşa kabul ediyor. Katerina'yı görmüş mü, görmemiş mi, bilinmiyor. Ben de bilmiyorum.

Büyük bir ihtimalle bu 'popüler tarih' dergilerine yazan biridir, Katerina'ya böyle bir rol vermeyi düşünen. Böylece suçlayacak bir adam buluyoruz: Baltacı. Aslında kazanmışken kaybediyoruz. Bu da uygun, çünkü zaten hep haksızlığa uğradık. Fazladan bir Türk Rus çaricesini... Bu da şanımsız olsun.

Onun için 'popüler'de amaç olanı anlaşılır bir dille anlatman değil, olmayan bir tarih icat etmek. Bizim için -olsa iyi olacak- yeni ve münasip bir tarih yazmak. Biz İletişim'de bu geleneği değiştirmek üzere Tarih ve Toplum'u yayımlamıştık. Bir ölçüde başarıları oldu. Şimdi de Toplumsal Tarih var.

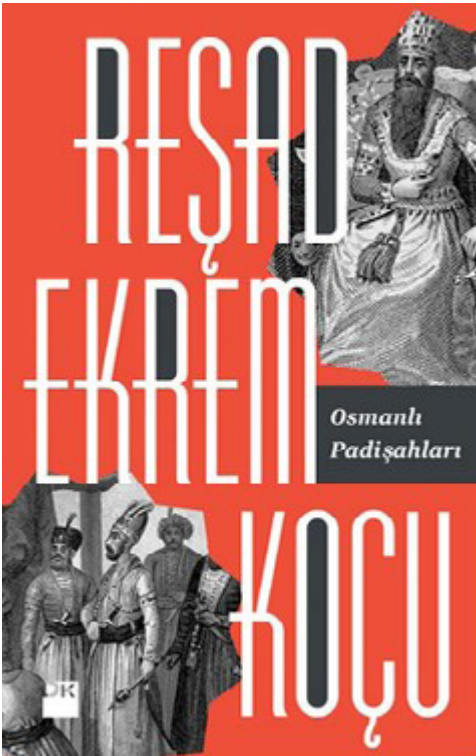
SİPARİŞ EDİLEN TARİH ANLATIMI

Bugün malum olunduğu üzere, yükselen bir Osmanlı ve Selçuklu 'sevdası' var. İktidarın hemen her alanda gündeme getirdiği bir söylem ve hayatın bu çerçevede şekillendirilmeye çalışıldığını görüyoruz. Tarihi sembollerle bugün popüler bir kültür yaratma çabasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Osmanlı ve Selçuklu tarihi bu bağlamda ne kadar doğru yorumlanıyor?

Otuzlu yıllarda 'Türk Tarih Tezi' diye anılan, iler tutar yanı olmayan iddialar ortaya atıldı ve sipariş edilen bir 'tarih anlatımı' ortaya çıktı. Bu çaba kısmen, Osmanlı tarihini silme amacını da güdüyordu. Şimdiyse bütün bu anlayışı silme çabası var. Ama ne yazık ki nesnel tarihe dönme çabası değil bu. Silmeye çalıştığı yapma-tarih uydurma. Onun kadar ideolojik.

Tarihi tam gerçekçi bir şekilde bilmemiz, tarihe bakarken zihnimizi ideolojik değerlendirmelerden tamamen arıtmamız mümkün değildir. Mümkün olmadığı için de bu 'erişilmez' hedefe 'yaklaşmak' için azami gayret göstermek gerekir. Bugünkü tarih vurgusunda bundan hiçbir eser görünmüyor.

Bu 'tarih' arayışı ayrıca tarihin kendisiyle ilgili değil. Otuzlardaki girişim de, bugünkü girişim de, bir 'toplum mühendisliği' projesinin parçası olarak biçimlendi. Ne olduğumuz o kadar önemli değildi; 'Ne olacağımız' konusuna 'dibace' olarak önemliydi. Şimdiki 'Osmanlı' iddiası da sonuçta hegemonik özlemlere dayanıyor.

Osmanlı Padişahları, Reşad Ekrem Koçu, 512 syf., Doğan Kitap, 2004.

Reşad Ekrem Koçu: Tarih yeryüzüne indi!

Reşad Ekrem Koçu'nun 'Tarihte İstanbul Esnafı' ve 'İstanbul Ansiklopedisi' her zaman fetişleştirilen hamaset dolu cümleler ile aktarılan Osmanlı'nın sosyal ve kültürel yaşamını bütün gerçekliği ile canlandırır. Onun kalemi cellatları, dilencileri, çengileri, hamalları yani tarihte yer almayan küçük insanları anlatır. Padişahlar, vezirler şehrin sakinlerinin yaşamına değdikleri oranda yer alırlar. Koçu, tarihi yeryüzüne indirmiştir.

Reşad Ekrem Koçu bir İstanbul tarihçisi olarak bilinir. Ama Koçu'yu diğer tarihçilerden farklı kılan onun Osmanlı'nın gündelik yaşamına ilişkin her biri bir öykü tadında aktardığı bilgilerdir. Tarihi yazanların uzak durduğu, tarihe belki dipnot olarak geçen, küçük ama tam da okuyucunun önünde bir film karesi gibi akan gündelik yaşamın canlı bir tasviridir onun aktardıkları. En sıkıcı gözüken konular onun kaleminde bitmesini istemediğiniz bir masal tadında yansıtılır. Reşad Ekrem Koçu külliyatında elbette bir önem sıralaması yapmak imkânsızdır. Ama yine de benim en sevdiğim eserlerinden birisi 'Tarihte İstanbul Esnafı'dır. Koçu'nun bitirmeye ömrünün yetmediği sanılan 'İstanbul Ansiklopedisi' ise her ne kadar uzun yıllardır kitap olarak basılmasa da PDF olarak internette kolayca bulabileceğiniz bir başucu bilgi kaynağıdır.

Sadık Güleç

'İmparatorluğun başkenti olarak büyük bir nüfus yoğunluğuna sahip İstanbul'da 'ahlak' her zaman önem verilen bir konu olmuştur. Koçu sık sık mahalledeki imam, subaşı ve halk ile basılan 'uygunsuz evlerin' hikayelerini de aktarıyor. Ama dünyanın bu en eski mesleğini bastıramayan Osmanlı bazen onu denetim altına almayı tek yol olarak görmüş.'

AKTARILAN TARİH YOK OLAN KADİM MESLEKLERİNDİR

Aktarılan durum, Osmanlı tarihine ilişkin bir kesit hele esnaflık gibi gündelik, ekonomik yaşamın kendisi olunca sıkıcı bir konu olacağını sanabilirsiniz. Ama Osmanlı'da İstanbul esnafının çeşitliliği ve kültürünün zenginliği, Reşad Ekrem Koçu'nun masalsi anlatımı ile birleşince önünüzde tarih kitaplarında bulamayacağınız bir dünya açılıyor. Reşad Ekrem; şeyhi, nakibi, duacı, çavuşu, kahyası ile eski dünyanın yüzlerce yıldan beri süregelen bu esnaf örgütlenmelerinin nasıl çalıştıklarını aktararak artık tarihin derinliklerinde kalmış bugün bilinmeyen meslekleri de tekrar hatırlatıyor: "Müstakil bir 'tarik/lonca' kuramayan esnaf, iş veya zanaat bakımından en yakın kalabalık esnafa yamak esnaf olurlardı; mesela kaltakçılar, eyerciler, semerciler, gedekçiler, (eyerlere, kaltaklara köseleden büyük ok kurları dikenler), tekerciler (eyer altında hayvan sırtına örtülen pamuklu bez dikenler), yularcılar, kamçıcılar, palancılar, gayet kalabalık olan saraç esnafının; basmakçılar, kavaflar, çizmeciler, mestçiler, terlikçiler, ve eskiciler de yine gayet kalabalık olan pabuççu esnafının yamaklarıydı."

HÂŞÂ Kİ PİRLERİ OLA

Bütün esnaf örgütlenmeleri yani loncalar aynı zamanda dini bir örgütlenmenin bir parçasıydılar. Her loncanın mesleğinin kendisi ile başladığına inandığı bir 'piri' bulunuyordu; "Macuncuların ilk piri Pythagoras'tı. İslami pirleri de, Peygamberimiz zamanında sıhhi macunlar yapmış olan Ubeyt Attar oldu."

Bütün imparatorluklar gibi Osmanlı İmparatorluğu da her şeyi kayıt altına alarak hüküm sürmeye çalışmıştı. Reşad Ekrem Koçu'nun 'Tarihte İstanbul Esnafı' adlı eserinde imparatorluğun başkenti İstanbul'da kayıt altına alınan esnaf birliklerinden bazılarını okuduğunuzda fetişleştirilen Osmanlı sosyal yaşamından bambaşka bir tablo önünüze seriliyor. İmparatorluğun başkenti olarak büyük bir nüfus yoğunluğuna sahip İstanbul'da 'ahlak' her zaman önem verilen bir konu olmuştur. Koçu sık sık mahalledeki imam, subaşı ve halk ile basılan 'uygunsuz evlerin' hikayelerini de aktarıyor. Ama dünyanın bu en eski mesleğini bastıramayan Osmanlı bazen onu denetim altına almayı tek yol olarak görmüş. Dördüncü Murat döneminde, padişahın önünden geçen bir esnaf alayını anlatan şu satırları Koçu, Evliya Çelebi'den aktarıyor: "Esnaf-ı zenkhabegan (muhabbet simsarları, çöpçatanlar): Nefer:212. hâşâ ki pirleri ola. Esnaf-hizan dilberan (uygunsuz delikanlılar) neferdir. Bunlar bir alay haneberduş hizan ulufeci celfatirki, kendi kadir ve kıymetlerini bilmeyip, Babulluk'ta, Fundalık'ta, Kumkapı'da, Sanbolâda, Meydancıda, kilise ardında, Tatavla'da, vesair fisk mahallelerde, sürü, sürü gezüb boğazı tokluğuna sayd olunurken, subaşının damına düşüp defterli olurlar. Neuzibillah daha bunlar gibi nice esnaf-ı mühmelan vardır ki, tahrir ve tasvirinden kalem utanır, bunları subaşı bilir gayrileri bilmez. Alayda subaşı ile günagün şakalar ederek geçerler..."

'Reşad Ekrem Koçu'nun da tarihin bu karanlık sayfasına ilişkin çok eleştirel olduğunu söyleyemeyiz. Şu satırlarda olayın vahametini yumuşatmaya çalışır: "Osmanlı devrinde Türk toplum hayatında bir esaret faciası olarak tasvir edilebilecek cariyeye ve köle yoktur diyebiliriz; hatta çoğu, esir olarak getirilip bir kapıya satıldıktan sonra, memleketinde hiçbir insanın ulaşamayacağı hayat seviyesine ulaşmıştır.'

Elbette kadın ve erkeğin bir araya gelmesinin sakıncalı olduğu dönemlerde bu yasak sık sık çeşitli yollarla delinmiş. 24 Mayıs 1573 tarihli Eyüp Sultan kadısına yazılmış bir fermenda şunlar yer alıyor; "Kaymakçı dükkanlarına bazı kadınlar kaymak yemek bahanesi ile girip oturup namahremle cem olup şeriata aykırı vaziyetler ve tecavüzler olurmuş. Kaymakçı dükkânlarına kadınların girmesinin yasak edildiğini dükkan sahiplerine muhkem bildiresin."

EN BÜYÜK ESNAF GRUBU: ESİRCİLER KÖLE TÜCCARLARI

Osmanlı tarihinde gözden kaçırılan, çok değinilmeyen konulardan birisi de köle ticaretidir. Bu konuda yapılmış araştırmalar yok denecek kadar azdır. Dünyada köle ticareti feodalizmin ortaya çıkışı ile yok oldu sanılır. Afrika'dan köle ticareti ise Amerika Kıtası'nda ünlü kuzey-güney savaşına kadar sürmüştür. Reşad Ekrem Koçu'nun 'Tarihte İstanbul Esnafı' adlı eserinin 'Esirler ve Esirciler Esnafı' bölümünden öğreniyoruz ki, resmi olarak beyaz ve siyah köle ticareti 1854 yılına kadar sürmüştür. Başka kaynaklardan ise her ne kadar yasaklansa da siyah köle ticaretinin 1912 yılına kadar sürdüğünü biliyoruz. Bu kölelerden bazıları harem dahil sarayda hizmet etmişlerdi: "Habeşi, zenci ve beyaz ırka mensup muhtelif milletlerden bazı kölelerde, mayası Bizans'tan alınmış bir geleneğe uyularak, muhakkak ki zalim bir ameliyatla hadım edilmişler, Habeşi ve zenci hadım kölelere 'harem ağası', 'kara hadım', beyaz kölelere de 'tavaşi', 'ak hadım' denilmiştir." Reşad Ekrem Koçu'nun da tarihin bu karanlık sayfasına ilişkin çok eleştirel olduğunu söyleyemeyiz. Şu satırlarda olayın vahametini yumuşatmaya çalışır: "Osmanlı devrinde Türk toplum hayatında bir esaret faciası olarak tasvir edilebilecek cariyeye ve köle yoktur diyebiliriz; hatta çoğu, esir olarak getirilip bir kapıya satıldıktan sonra, memleketinde hiçbir insanın ulaşamayacağı hayat seviyesine ulaşmıştır."

BÜYÜK KÖLE PAZARI KAPALIÇARŞI YANINDAYDI

Ama yine onun aktardıklarından bir dönem köle ticaretinin ulaştığı boyutu görebiliriz. Kanuni Sultan Süleyman döneminin başdefterdarı İskender Çelebi'nin sahip olduğu köle sayısı cariyeler hariç 6 bin 2 yüzdür. Tek başına bir yüksek memurun sahip olduğu bu köle sayısı dönemin köle ticaretine ilişkin bir fikir veriyor. Köle alım satımında onda bir vergilendirme ile devlette büyük kazanç elde ediyordu. Esir satışını devlet adına denetleyen 'Esirciler Kethudalığı' adında bir kurum da vardı. Yine Reşad Ekrem Koçu'dan 17. yy'da ünlü bestekâr Mustafa İtri Efendi'nin bu görevi yaptığını öğreniyoruz.

İSTANBUL'UN KORKULAN ESNAFI: CELLATLAR

İstanbul esnafını anlatan bu eserin en ilgi çekici bölümlerinden birisini 'Cellatlar' oluşturuyor. 1826'ya kadar yani Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasına kadar ocakta özel bir Cellat Ocağı bulunuyordu. Osmanlı tarihinin en ünlü cellatları ise 17.yy'da Kara Ali, Hammal Ali ve Cellat Süleyman'dır. Yine Reşad Ekrem'den öğreniyoruz: "Cellatbaşı dahil Cellat Ocağı'nın bütün efradı istisnasız Hırvat dönmesi veya Kıpti'ydı. İdam fermanı bostancı ağaya verilir, mahkum mühim bir şahsiyet değilse infazda bostancıbaşı bulunmazdı." Ama cellatların tek işi idam değildi. Koçu, cellatların asıl işlerinin işkence yapmak olduğunu aktarıyor. Bazen idam işkence yapılarak gerçekleştirilirdi: "Çengel İstanbul'da Eminönü'nde idi; kalın kalaslardan yapılmış kale burcu gibi bir şeydi, bir adam boyundan yüksek yerine, muhtelif büyüklükte ve uzunlukta, başları yukarıya doğru kıvrık ve sivri, keskin bir tarak şeklinde bir sıra, kasap dükânlarında olduğu gibi çengeller konmuştu. Mahkûm ana doğması soyulup, elleri ve ayakları bağlanıp makaralı iplerle yukarı çekilir ve sonra birden bu müthiş çengellerin üzerine bırakılırdı; vücuduna bağlanan çengeller bazen derhal öldürürdü, ekseriya da ölüm, müthiş acılarla uzun sürerdi."

EŞKIYALAR İŞKENCE İLE SİYASİLER YAĞLI KEMEND İLE İNFAZ EDİLİR

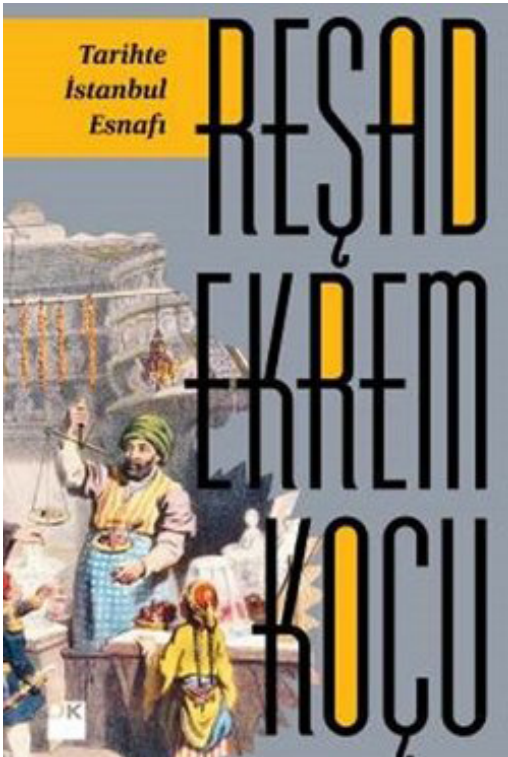
Bu ölüm çeşidi genellikle eşkiyalara ve korsanlara uygulanırmış. Neyse ki siyasi mahkûmlara biraz daha insafli davranıldığını öğreniyoruz: "Siyasi mahkûmlar yağlı kementle boğulurdu; bazen, idamdan sonra başı şifre denilen gayet keskin hususi bir usturayla gövdesinden ayrılır ya 'ibret taşının' üzerine konur ya da sarayın şehre açılan büyük kapısının, 'Bab-ı Hümayun'un' önüne atılırdı. Yüzyıllarca görev yapan cellat 'esnafının' ayrı bir mezarlığa gömüldüğünü öğreniyoruz. Ancak bu mezarlıktaki mezarların hepsi 'yazısız' olarak yapılmış. Koçu, cellat mezarlığı ve mezarlarının neden böyle yapıldığını şu sözlerle açıklıyor: "Cemiyetimiz resmi bir görevde olsa, bir ücret karşılığı adam boğan veya kesen celladın ölüsünü mezarlıklarına kabul etmemiş, onara ayrı bir mezarlık yaptırmıştır."

İSTANBUL'A İZİNLE GİRİLİRDİ

Bugün nüfusunun on beş milyonu geçtiği İstanbul'a girmek Osmanlı'nın hüküm sürdüğü devirlerde çok kolay değildi. Reşad Ekrem Koçu elinde 'mürur tezkeresi' (İstanbul sınırını geçme tezkeresi) olmayanların kesinlikle şehre giremeyeceğini belirtiyor. Bu kâğıtlar ise geldikleri vilayetlerden alınıyordu. Böylece İstanbul'a çalışmak için veya iş kurmak için gelenler denetlenerek şehrin 'ayaktakımının' artmasına engel olunması amaçlanıyordu. Şehre Anadolu tarafından gelenler bugünkü Bostancı semtinde bulunan

'Siyasi mahkûmlara biraz daha insafli davranıldığını öğreniyoruz: "Siyasi mahkûmlar yağlı kementle boğulurdu; bazen, idamdan sonra başı şifre denilen gayet keskin hususi bir usturayla gövdesinden ayrılır ya 'ibret taşının' üzerine konur ya da sarayın şehre açılan büyük kapısının, 'Bab-ı Hümayun'un' önüne atılırdı.'

'Ekrem Koçu'nun bu eseri tamamlayamadığı sanılıyordu. Ancak 2010 yılında Koçu'nun vârislerinin Reşad Ekrem Koçu'nun bütün evrakını Ece Ajandalarının sahiplerine devrettiği ortaya çıktı. Devredilen bu evraklar incelendiğinde ise yazarın ansiklopediyi Z harfine kadar hazırladığı görüldü.'

Tarihte İstanbul Esnafı, Reşad Ekrem Koçu, syf. 256, Doğan Kitap, 2016.

'Bostancıbaşı Köprüsü'nde' karşılanırken Rumeli'den gelenler Küçükçekmece ve Yarımburgaz'da bulunan karakolların denetiminden geçiyordu. Yine Koçu'nun anlatımlarından İstanbul'a çalışmak için en çok Arnavut ve Kürtlerin geldiğini öğreniyoruz. Bu nedenle bu milletlere mensup kişiler sık sık denetime uğruyordu: "Yedikule dışındaki salhanelerde olan bekar uşağı Arnavutlar, kasapbaşı ağa tarafından deftere tespit edilecek, bu defterin bir nüshası İhtisap'a verilecek, sık sık yoklanacaktır, defter fazlaları İstanbul'dan çıkartılacaktır."

BİR ÖRNEĞİ DAHA OLMAYAN ŞEHİR ANSİKLOPEDİSİ

Reşad Ekrem Koçu'nun hayatını verdiğini söyleyebileceğimiz en büyük eseri 'İstanbul Ansiklopedisi'dir. Ansiklopedinin büyük kısmını takma isimler kullanarak kendisi yazmıştır. Her isim, mimari yapıt hatta olay için resimler, çizimleri kendisi bulmuş ve bitirmeye çalışmıştır. Bir şehir ansiklopedisi olarak dünyada başka bir örneği var mıdır bilmiyorum. Ancak bu konudaki ender çalışmalardan birisi olduğu kesindir. Baş eseri olarak tanımlanabilecek bu ansiklopediyi maalesef kaynak yetersizliği nedeniyle 'g' harfinin ortalarında kalmış ve bitirememiştir. Sadece 'g' harfine kadar gelebilmesinin belki bir nedeni de bütün büyük yazarlarda görülen titizliğidir. Ansiklopedide örneğin sadece 'a' harfinde bu isimde başlayan bütün şeyhülislam, önemli kadınlar bazen başlarından geçen önemli olaylar ile birlikte aktarılır. Ansiklopedide ünlü olmayan neden yer aldığını bilemediğiniz bir çok 'önemsiz' kişi de yer alır. İstanbul'a otuzlu yıllarda uğrayan ilginç bir turist ya da bir hamam tellağı da ayrıntılı yer almıştır.

İstanbul'un bugün yitip giden bütün anıtları, çeşmeleri, hamamları resimleri, bazen çizimleri ile bulunur. Mimari ve kaybolan sosyal, kültürel yaşamımızın kayda alınmış bir belgesi gibidir. Yalnızca bu harfe kadar yazılanlar tamamlanması durumunda nasıl bir eserin ortaya çıkacağını gösterir. Şimdiye kadar Reşad Ekrem Koçu'nun bu eseri tamamlayamadığı sanılıyordu. Ancak 2010 yılında Koçu'nun vârislerinin Reşad Ekrem Koçu'nun bütün evrakını Ece Ajandalarının sahiplerine devrettiği ortaya çıktı. Devredilen bu evraklar incelendiğinde ise yazarın ansiklopediyi Z harfine kadar hazırladığı görüldü. Koçu'nun bütün eserlerini yayımlama hakkını ellerinde bulunduran Doğan Kitap yetkilileri bu eser için 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti seçilmesi dolayısıyla İstanbul Belediyesi yetkililerine başvurdu. Ancak proje olumlu bulunmasına rağmen söz konusu ansiklopedi hala yayımlanmadı. Ansiklopedide İstanbul Belediyesi'nin bu esere çekince ile bakmasını gerektirecek maddelerin olduğunu tahmin edebiliyoruz. Fakat yayın haklarını elinde bulunduran yayınevi ya da bir başkası tarafından bu ansiklopedinin yayınlanması mutlaka gerekiyor.

Virgölün iki yanı: Tarih ve edebiyat

Zaman, edebiyatı tarihe, empati ise tarihi edebiyata bağlar. Bu, anlatı araçlarının birbirine olan üstünlüğünü ya da karşıtlığı değil, iki anlatı alanının zihninin iki kategorisi düzleminde birleşmesidir.

Bugün, Kütahya'nın Çavdarhisar İlçesi'nin sınırlarında kalan Aizanoi Antik Kenti'deki Zeus Tapınağı'nın, daha önceleri tanrının devasa heykelinin bulunduğu naos kısmından batıya doğru baktığımızda, gördüğümüz şey bir manzaradan fazlasıdır. Örencik Ovası'na sınır çizen Murat Dağı silsilesinin üstünden batan güneş, zamanın olanca hasarını iki bin yılda dikilmiş bir giysi gibi üzerinde taşıyan devasa sütunların, duvar bloklarının arasından o geniş düzlüğü son kez aydınlatırken, peyzajın kendisi tarihsel bir hâl alır. Kutsandığınızı hissedersiniz ancak tanrılar tarafından değil; geçiciliğin ve kalıcılığın, görkemin ve hassasiyetin birleştiği nokta sizin zamansızlığınızdır artık. Bu noktada, İmparator Hadrianus'un tapınağın duvarına yerleştirilmiş mektubunu okumak, Hıristiyan keşişlerin kazıdığı dualara bakmak, Çavdar Tatarları'nın savaşırken ve kopuz çalarken resmedildiği grafitoları seyretmek tarihsel açıdan önemini yitirir. Tüm bu dağılım içinde inceden hissedilen bütünlük hissi, öylesine bir romantizmden çok, aynı manzaraya bakan binlerce kişinin zihninde olma, her birinin gözünden görme arzusunu yaratır. Empati, amprik tarihin duvarlarını zorlar ve bir tarihçi olarak öğrendiğiniz yöntemler anlamını

Ahmet Türkan

yitirir. Tahminlerden yarattığınız düşün ve yaşanabilecek tüm olasılıkların hazzını hissetmek, size her şeyden daha gerçek gelir.

Bu zamansızlık, tarihin ortadan kalktığı andır, çünkü tarih, hem bir disiplin hem de bu disiplinin yorum alanı olarak, zamanın geçmiş hâline sıkı sıkıya bağlıdır. Yaratı, ifade ve aktarma eylemleri aracılığıyla tarihin kendinde bir parçası olan belleğin yokluğu, zamanın, zamanın yokluğu ise tarihin yokluğudur. Kaçınılmaz zemin budur ve tarih ile karşılaştırılacak ya da benzerliği vurgulanacak herhangi bir şey önce bu zemin üzerinde sınanmalıdır. Bu zaman, ister Heidegger'in varlık kapısı, ister Bergson'un yaşanmış zamanı, isterse Merleau-Ponty'nin tende hissedilebilen değişimin öznel zamanı olsun, mutlaka bir "şimdi"ye sahiptir. 'Şimdi', onu çevreleyen varlık alanının dolaysız deneyimiyle edimin farkında olmaktır.

Bu, değişimin farkındalığıdır ve anın derinliğini yaratan "geçmiş" ile "gelecek" tasarılarının tutkalıdır. Geçmiş, şimdi ve gelecek, benlik üzerinde maddeleşerek zamanı oluşturur ve bu zaman içinde şimdi, anlatıcıya aittir. Bir Romancının kalemi, bir tarihçinininki kadar kemikleşmiş olmasa da, dilin kozmik sınırlarıyla bağlanmıştır. Bir başlığın altına tek bir çizgi çekerek bize ifadenin boyutsuzluğunu anlatan şair, anlatı anıyla sınırlandırılmıştır. Tüm ifadeler 'şimdi'de ortaktır ve iki anlatı aracı olarak tarih ve edebiyatın birbirine en fazla yaklaştığı yer burasıdır: anlatı metninin inşası.

Anlatılan da kendi içinde bir zamana sahiptir ve bu noktada anlatı zamanından ayrılır. Tarihçinin bakışları geçmişe dönüktür. Geçmişteki bir olayı, bugünü örnek göstererek açıklamak istediğinde dahi merkeze koyduğu zaman diliminin yörüngesinde bunu gerçekleştirebilir. Bunun yanında, edebi bir metnin zaman kategorisi içindeki sınırları bu kadar dar değildir. Bu, tarihin bir disiplin içinde, kendi adına belirlediği özne – nesne ilişkisinin konumundan kaynaklanmaktadır. Tarihçi tarafından oluşturulan anlatının temelini, geçmişte yaşamış kişi ve toplulukların yapıp ettikleri ve tarihçinin bunlar üzerine yorumu teşkil eder. Edebiyatın insana, insanın çevresinde olmuş, olan ya da olacak olana ve yine insanın zihinsel süreçler sonunda yarattığı ya da yaratacak olduğu şeylere dair anlatısı zamanlararası bir özgürlüğe sahiptir. İki alan da bu düzlemde, anlatan kişinin olay ve olgulara dair olan yorumlarını içerir.

'Bir Romancının kalemi, bir tarihçinininki kadar kemikleşmiş olmasa da, dilin kozmik sınırlarıyla bağlanmıştır. Bir başlığın altına tek bir çizgi çekerek bize ifadenin boyutsuzluğunu anlatan şair, anlatı anıyla sınırlandırılmıştır. Tüm ifadeler 'şimdi'de ortaktır ve iki anlatı aracı olarak tarih ve edebiyatın birbirine en fazla yaklaştığı yer burasıdır: anlatı metninin inşası.'

‘Şimdi’den bakarak odaklanılan zaman dışında onları ayıran şey, bir tarih anlatısı, anlatılan her şeyin gerçeğe en yakın haliyle verildiği iddiasına sahipken, bir öyküde anlatılan şeylere yönelik olan gerçeklik iddiasının bir seçenek, bir anlatım yöntemi olmasıdır. Tarih, olasılıklar alanı içinden, varsayılan gerçeğin bir reproduksiyonunu, edebiyat ise -yine bu alandan- gerçeğin bir temsilini sunar. Reproduksiyonun temelinde belgeler, gerçeklik temsiline temelinde ise (Flaubert gibi belgeyi seven yazarlar olsa da) alışkanlıklar, deneyimin bilgisi ve kurmaca vardır. Dolayısıyla, doğası gereği tarih, yorum örgüsünü ağırlıklı olarak başkalarının deneyimi üzerine kurar ve odaklandığı zamandan sonra, bizzat kendi öznesiyle sınırlandırılır. Yorumun aşırı yoruma dönüşmesi böylelikle engellenip yeniden üretilen gerçeğin kendi içindeki tutarlılığı artarken, olasılık alanı içinde kalan diğer gerçek temsillerine karşı da bir tür direnç kazanır. Aristoteles, şiirin tarihten daha felsefi olduğunu bu gerçeklik farkından yola çıkarak öne sürmüştür. Yine postmodern yorumcuların tarihin gerçekliğini sorguladığı nokta da burasıdır.

Tarihin gerçeği ortaya koymadaki bu kısıtlılığını biraz daha genişletmenin yolu ise edebiyatla kesişmektedir. Bu, hem anlatının gerçekleştirilmesinde kullanılacak yöntem, hem de olgunun, empati yoluyla tarihçi tarafından doğrudan değerlendirilmesiyle gerçekleşecek bir şeydir ve zaman kavrayışının, daha doğrusu odaklanılan zamanın kesin sınırlarının ortadan kaldırılmasını gerektirir. Yazının girişindeki tanıklıkta ortaya çıkan zamansızlık, anlatılan zamanın ortadan kalkması, onun anlatı zamanına, yani şimdiye bağlanmasıdır. Zamanın şimdide kavranışı, olmuş olanı yaşıyor hâle getirir, tarihçiye geçmişin dolaysız deneyimini sunar. Örneğin, Dickens’ın “İki Şehrin Hikâyesi” romanında, Paris’in bir sokağında, bir şarapçı dükkânının önündeki fiçinin parçalanmasıyla etrafa yayılan çamurlu şarabı elleriyle, giysileriyle alıp içmeye çalışan insanlar, yani günlük yaşamdan bu dramatik sahne, devrim öncesi Fransa’sı hakkında pek çok istatistiksel veriden ve pek çok arşiv belgesinden daha fazlasını sağlar. İnsanın ortak doğasının hissi, açıklık karşısında verilecek olan tepkinin, düşülecek durumun hissi. Bu his, deneyimin kendisidir.

Böylece zaman, edebiyatı tarihe, empati ise tarihi edebiyata bağlar. Bu, anlatı araçlarının birbirine olan üstünlüğünü ya da karşıtlığı değil, iki anlatı alanının zihnin iki kategorisi düzleminde birleşmesidir.

‘Tarihin gerçeği ortaya koymadaki bu kısıtlılığını biraz daha genişletmenin yolu ise edebiyatla kesişmektedir. Bu, hem anlatının gerçekleştirilmesinde kullanılacak yöntem, hem de olgunun, empati yoluyla tarihçi tarafından doğrudan değerlendirilmesiyle gerçekleşecek bir şeydir ve zaman kavrayışının, daha doğrusu odaklanılan zamanın kesin sınırlarının ortadan kaldırılmasını gerektirir.’

Kadının tarihine açılan pencere: Erkek Kızlar

Tarihi kaynakların, erkekler tarafından tutulmuş kayıtların içinde samanlıkta iğne ararcasına didinmeyi gerektirecek denli az, kadına, kadınlığa dair bilgi. Osmanlı tarihi özelinde düşünürsek neredeyse sadece saray ve konak kadınlarına dair, tüm bildiklerimiz. Ve bir aykırı tarihçi bulup çıkarmış onları: Reşad Ekrem Koçu!

Reşad Ekrem Koçu, ülkemizde kadının tarihine yönelik merak ve kadın çalışmaları başlamadan çok önce 1962'de yayınladı Erkek Kızlar adlı kitabını. Sonra Doğan Kitap, 2001 yılında kendi yayınevinin 1. Baskısıyla tekrar okura kazandı, bu güzelim eseri. Meraklısı için minik bir tüyo vereyim 2016 tarihli 4. Baskısı, kolaylıkla bulunuyor şu an piyasada. Neden merak edelim ki diyenler için de hem yazar hem kitap hakkındaki görüşlerimi paylaşacağım aşağıda. Ancak ilkin Erkek Kızlar isminin, kadın araştırmalarına hakim pek çok kişide yaptıracağı çağrışımından bahsederek başlamak istiyorum.

Biliyorum çoğunuzun aklına hemen Afganistan'da hâlâ devam eden geleneğin ürünü 'bacha posh' denilen erkek kızlar geldi. Tabi bir de Arnavutluk'ta bugün sayıları hayli

Berrin Sönmez

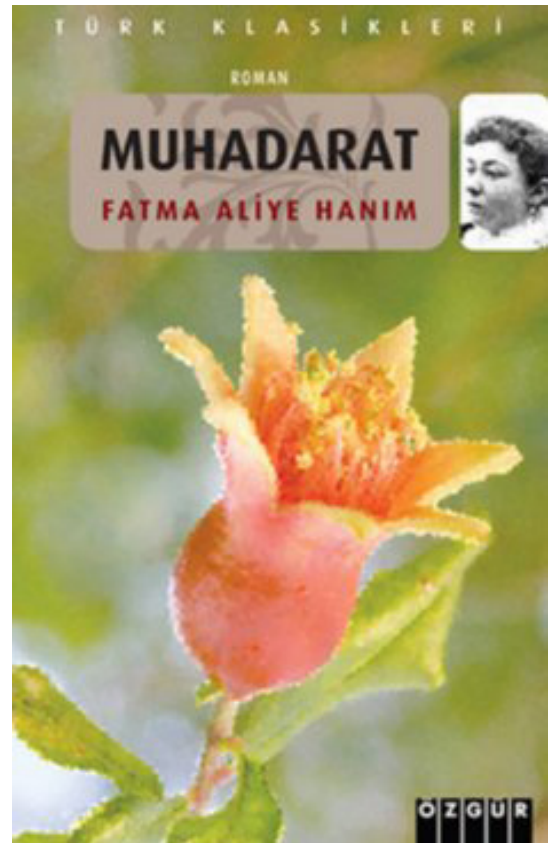
azalmış olan 'burnesalar'ı, yani yeminli bakireleri hatırlamak mümkün. [Elif Key'in kaleminden](#) kısa bilgi edinebileceğimiz bu iki gelenek kız çocuklarına toplum hayatına katılma fırsatı sunmuş. Fakat ikisinin de ortaya çıkışı, oğlu olmayan erkeğin onurunu kurtarmak da kızların boynuna borç kılındığından... Afganistan'ın erkek kızları, okul çağından evlilik çağına kadar, yaşamlarını erkek olarak sürdürüyor. Arnavutluk'taki yeminli bakireler ise tüm yaşamlarını erkek olarak geçirmek üzere yemin ediyorlar.

Kadınların toplum hayatına aktif katılmadığı kapalı toplumlarda kadın, özgür erkek yaşamına sızma ve ev dışındaki hayatı tanıma yollarını aramış. Osmanlı Devletinde de çok farklı şekillerde sürmüş bu arayış. Osmanlı'nın son dönemine ilişkin arayışı özellikle edebi eserlerde rahatlıkla görebiliyoruz. Sistemin hür kadınlara yalnız sokağa çıkma şansı tanımayıp cariyeleri yani köle kadınları ise özgür bırakan çelişmesine dair eleştirel yaklaşım, pek çok eserde görülebiliyor.

Ancak romanlardan birisinde kadınlara bu çarpık sistemden kaçış için inanılmaz çıkış yolları kurgulandığını görürüz. Fatma Aliye 'Bir Hanımın Kaleminden' imzasıyla yayınladığı 'Muhadarat' isimli ilk romanında kölenin özgür, özgürünse evde kapalı kalışının yarattığı çelişkiyi çarpıcı şekilde işler. Edebiyatımızın bir kadın tarafında yayımlanmış ilk romanında Fatma Aliye, kahramanı Fazıla için yalnız, mutsuz ve çaresiz hayatında bir çıkış kapısı ararlar. Özgür bir konak kadını ama sevdiğine kavuşamamış, sevmediğiyle evlenip kötü muamele görmüş Fazıla, intiharı düşünürken akla kolay gelmeyecek başka bir çare bulur. Kendisine Peyman adını takıp cariye olarak satılmasını sağlar. Erkeklerle mahsus alanlardan sayılan sokaklarda, çarşıda, pazarda özgürce dolaşabilme ihtiyacının kadının aklına getirdiği bu ekstrem kurtuluş planı, gerçek hayatta hiç uygulanmış mıdır henüz bilmiyoruz ama işte tahayyül edilmiş. Romanda, Fazıla artık Peyman adıyla satıldığı Beyrut'ta yaşayan bir ailenin genç kızının cariyesi, hanımının ev dışına çıkışını mümkün kılan refakatçisi ama yalnız da sokağa çıkabilme özgürlüğüne sahip bir kadındır.

Ancak kitabımız tüm bu çağrışımlardan çok başka ve yukarıdaki örneklere kıyasla hayli erken zamanlara ait tarihi olayları anlatır. Hatta eşcinselliği düşündürmesine rağmen ve olaylar anlatılırken bu konuya da çokça değinildiği halde kahramanlarımız, üçüncü cinsten bireyler değil. Peki kitap kimlerin hikayesini anlatıyor kısmına gelmeden biraz da yazarımızı tanıyalım. Bir de neden tarihin bu hiç deği-

'Ancak kitabımız tüm bu çağrışımlardan çok başka ve yukarıdaki örneklere kıyasla hayli erken zamanlara ait tarihi olayları anlatır. Hatta eşcinselliği düşündürmesine rağmen ve olaylar anlatılırken bu konuya da çokça değinildiği halde kahramanlarımız, üçüncü cinsten bireyler değil.'

Muhadarat, Fatma Aliye Hanım, 384 syf. Özgür Yayınları, 2012.

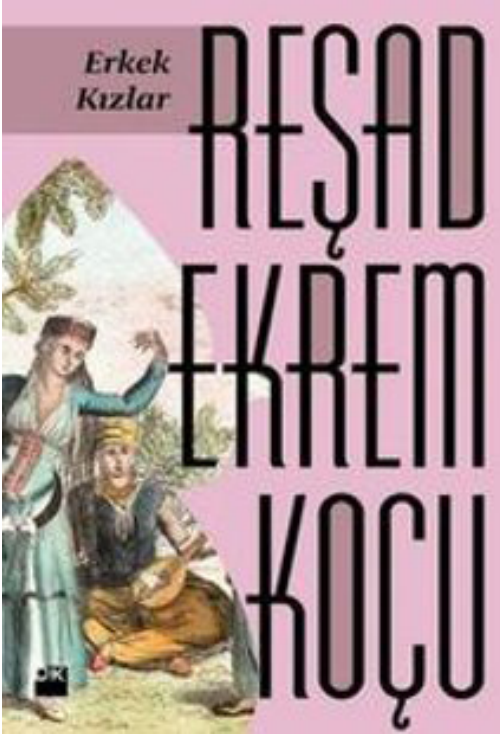
nilmeyen olaylarını yazmaya giriştiğini anlamaya çalışalım.

Bilinen tarih, erkek kaleminin ürünü malum... Tarihi kaynakların, erkekler tarafından tutulmuş kayıtların içinde samanlıkta iğne ararcasına didinmeyi gerektirecek denli az, kadına, kadınlığa dair bilgi. Osmanlı tarihi özelinde düşünürsek neredeyse sadece saray ve konak kadınlarına dair, tüm bildiklerimiz. Üstelik bunlar da tarihin en az bilinen kısmı. Hem kadın, kamusalın bir parçası olamadığından yer bulmuyor bilinen tarih içinde hem bizde kahvehaneler gibi tarih de erkek egemen alan olduğundan. Kadının tarihini bilmek, tarihte kadını bulmak pek güç... Ancak suç işlediklerinde kayıtlara geçebilmiş kadınlar. Aykırı hayatlar içinde, toplumun kıyısında, yeraltıyla veya 'ayak takımıyla' iç içe yaşayan kadın, öyküsüyle bile değil sadece suç sayılan eylemi ve biçilen cezayla konuk olmuş kayıtlara.

Ve bir aykırı tarihçi bulup çıkarmış onları. Küçük bilgi kırıntılarını, dönemsel yaşayış alışkanlıkları, giyim-kuşamı, alet-edevati, silahlarıyla zenginleştirerek hatta kimi öykülerde mekan ve sosyal doku bilgisini Evliya Çelebi'den tamamlayıp tarihi olayları, hikayeleştirerek sunar bize. Zaten Evliya Çelebi'nin yeryüzünde gezinmesini andırıyor, Reşad Ekrem'in, tevarihlerde, sicillerde, vakayinamelerde kayboluşu. Kaybolduğu yerden tutup çıkardığı tarihi olayları yazışındaki dilin lezzeti de benzer Evliya Çelebi'ye.

Tarihi araştırmaya ve sevdirek öğretmeye sevdalı bu tarihçi, tarihçi de sayılmamış aslında. Darülfünun kapatılıp 1933 yılında İstanbul Üniversitesi kurulurken hocası tarih müderrisi Ahmet Refik (Altınay) gibi asistanı Reşad Ekrem (Koçu) de dönemin ifadesiyle 'kadro dışı' kalanlardan. Tarihi boyunca dönemsel tasfiyeleriyle meşhur üniversite sistemimizin ilk muhreç akademisyenlerden birisi. Vefa, Kuleli gibi liselerin tarih öğretmenliğiyle sürmüş meslek yaşamı. Kadro dışı kalışında hocası gibi kendisinin de yeni kurulan cumhuriyetin batıcılık eğilimiyle değil ama sistemin bütünüyle bir nevi doku uyumsuzluğunun ve kurucu kadrodan isimlerle kişisel çatışmalar yaşamasının payı olduğu söylenir. 1950'lere kadar hiç kitabının yayınlanmayışı da bundan belki... Malum bu ülkede, 1948'de kendisini feshedinceye kadar, bütün yazılı eserlerin basım-yayım izni Halkevi onayından geçer, sistemle barışık olmayı gerektirirdi. Bilinen tarih ekollerinden hiçbiriyle sınırlanmayacak karınca çalışkanlığıyla sürdürdüğü araştırma usulü ve yazım tarzı uyuşmazdı zaten o yılların yeni oluşturulan katı disiplinler ve resmi görüş kuşatmasındaki akademik tarihçiliğiyle.

'Tarihi boyunca dönemsel tasfiyeleriyle meşhur üniversite sistemimizin ilk muhreç akademisyenlerden birisi. Vefa, Kuleli gibi liselerin tarih öğretmenliğiyle sürmüş meslek yaşamı. Kadro dışı kalışında hocası gibi kendisinin de yeni kurulan cumhuriyetin batıcılık eğilimiyle değil ama sistemin bütünüyle bir nevi doku uyumsuzluğunun ve kurucu kadrodan isimlerle kişisel çatışmalar yaşamasının payı olduğu söylenir.'

Erkek Kızlar, Reşad Ekrem Koçu, 128 syf., Doğan Kitap, 2016.

'Kaynak tenkidi, tahlili eserlerine yansımaz ama genellikle kaynağını açıkça belirtir. Tarihi olayları, neden sonuç ilişkisiyle incelemese de olayların öncesini ve sonrasını sunmayı ihmal etmez öykülerinde. Tarih yazım metotlarının hiçbirine sığmazken aslında hepsinden bir parça barındıran özgün bir yanı vardır.'

Hikayeci tarihçilikten hikaye etme usulünü, kronik tarihçiliğinden kaynak araştırması ve kaynak bilgisine sadakatle, kronolojik bilgi aktarma geleneğini aldığı görülür eserlerinde. Sosyal tarihçilik yöntemleriyle çalışmasa da eserlerinde insana, topluma çokça yer verip özellikle aykırı yaşamların, günün sosyal dokusu içinde olağan görünen varlığını aynı doğallıkla aktarışı, tarihçiliğin o yıllarda yükselen yıldızı, 'Annales ekolü'ne de yaklaştırır O'nu. Kaynak tenkidi, tahlili eserlerine yansımaz ama genellikle kaynağını açıkça belirtir. Tarihi olayları, neden sonuç ilişkisiyle incelemese de olayların öncesini ve sonrasını sunmayı ihmal etmez öykülerinde. Tarih yazım metotlarının hiçbirine sığmazken aslında hepsinden bir parça barındıran özgün bir yanı vardır. Akademyanın katı disiplininin bağımsız 'sivil' tarihçi kimliğinin en belirgin hale geldiği kitaplarından birisi de Erkek Kızlar'dır.

Beş ayrı olay, beş ayrı kahraman yer alıyor kitapta. Osmanlı mülkünün farklı köşelerinde ve farklı tarihlerde yaşanmış, ayrı bölümler halinde yazılmış her biri. Sıradan insanın başına gelen sıra dışı olaylardır anlatılanlar. Olaylardan en eskisi 1595 yılına ait. Ocak nizamının bozulmaya başladığı ilk yıllarda İstanbul'da geçer ve tahmin edileceği gibi bir yeniceyle ilgili.

İkisi, 17'inci yüzyılın farklı tarihlerinde yaşanmış olaylar hakkında ve ülkenin ayrı köşelerinde, birbirinden çok uzak diyarlara götürür okuru. Bunların birisinde çocuk padişah III. Mehmet'in sünnet düğünü vesilesiyle devrin eğlence kültürüne dalyoruz, okurken. Avam ve havasın farklı hayat tarzlarına, sarayın sefahatiyle toplumun kıyısındaki-lerin sefaletine adeta açılan bir pencereden bakıyormuşçasına canlı tanıklık ederiz.

Diğeri ise Bosna vilayetinde yaşanmış bir hadise. Valili, eşkıyalı ve aşklı bir olayı anlatır. Çok çarpıcı, dehşetli hadiseleri dönemin Bosna'sındaki yaşam alışkanlıklarıyla harmanlanmış bir öykü.

Kitapta yer alan kahramanlarımızdan bir başkasının yaşamı, bugünkü Suriye yani Şam Vilayetinde başlayıp Diyarbakır Vilayetinde sonlanır. Bu bölümde olayın kahramanına değdiği ölçüde IV. Murat'ın Revan Seferiyle ve kişiliğiyle ilgili bilgi de sunar. Bu olay bize günümüze de ışık tutacak önemli bir ilişki ağına, Nakşibendi tarikatıyla devlet arasındaki işbirliğine dair de fikirler verir.

Bir diğeri II. Mahmut döneminde yani 19'uncu yüzyılın ilk

yarısında yaşanmış. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılışına ve yeni ordunun kuruluşuna dair, ders kitaplarında yer almayan hayli önemli bilgiler de içerir. Yeni askeri teşkilat kurulurken padişahın bir yıl boyunca kışlada yaşayıp, her sabah kalk borusuyla uyanarak askerin talimine katılışı gibi.

Peki ya bu kahramanlar nasıl ve neden erkek kızlar olmuşlar? Hayatlarındaki kırılma noktalarını ve yaşayıp yaşattıklarını Reşad Ekrem'in tatlı dilinden, nefis üslubundan okuma keyfi dilerim sizlere. Bu yıllarda Erkek Kızlar'ı ve Reşad Ekrem Koçu'nun diğer eserlerini yeniden okumanın en güzel yanı ifrat ve tefritten kurtulmamıza yardımcı oluşu. Anlaşılır nedenlerle de olsa cumhuriyetin ilk dönemlerinde aşırı yerilen Osmanlı tarihi ve kültürü malum son dönemlerde aşırı övgüyle, öykünmeyle sunulur oldu. Reşad Ekrem ise tarihi şahsiyetleri, ister padişah olsun ister eşkiya bize normal insanlar olarak tanıtır. Şüphesiz kendince ve faydalandığı kaynağın sunduğu kadarıyla ama her sıradan ölümlü gibi yanlışları ve doğrularıyla yazılması nedeniyle sadece olayın baş kahramanı değil hemen her karakterle empati kurmayı mümkün kılışı, tarihi iyi bilenler için bile sağıltıcı etkiye sahip. Yazar, yaşadığı devrin bilindik erkek tavrıyla, kadınla çalışmayı istemeyecek kadar hemhal olmasına rağmen, esere konu olayları yazarken kadınları ve kadınlığın tarihsel süreçteki sorunlarını sunmayı da başarmış.

İllüstrasyon: **Sabiha Bozcalı**

DİPNOT: 'BİR KADINLA ÇALIŞMAM'

Türkiye'nin ilk kadın illüstratörü Sabiha Bozcalı, yazarın diğer kitapları gibi Erkek Kızlar'ı da resimlemiştir. Bozcalı şöyle anlatıyor:

"Akrabam olan Refi Ulunay bey beni Milliyet gazetesinde Ali Naci'ye söyledi. Ben 'Gazete ressamı değilim!' dememe rağmen baş ressam olarak Milliyet gazetesine angaje edildim. Ali Naci bey 'Reşad Ekrem Koçu'yla çalışacaksın,' dedi, orijinal bir insandı 'Ben bir kadınla çalışmam!' dedi. Peyami Safa söze karışarak 'Ben resimlerini gördüm, herhalde memnun kalacaksın,' diye onu cevaplandırdı. Böylece Reşad Ekrem'le yıllar boyu sürecektir olan mesai arkadaşlığımız başlamış oldu. Tam 20 yıl bütün ansiklopedilerinin, kitaplarının resimlerini ben yaptım."

Reşad Ekrem Koçu'nun 'sadece Atatürk ekseninde' savaşı

İlk yazıldığı gün de sade bir dili olan, genel hatlarıyla toplumda bir Türklük bilinci oluşturmak görevini üstlendiğini düşündüğüm "Türk Zaferleri", bugün de günümüzü güzelleştirmek için okunmalıdır. Ancak yarınımızı da güzelleştirebilmek ve ayakları yere basan bir tarih bilinci yaratmak için mağlubiyetlerimiz ile barışmak ve onlardan ders çıkarmak zorundayız.

Reşad Ekrem Koçu'nun Türk Zaferleri eseri ilk olarak Milliyet Gazetesi Büyük Tarih İlavesi'nde aylık olarak yayımlanmış. 1952 yılı sonunda, Kore Savaşı gölgesinde başlayan Türk Zaferleri'nin gazete macerası, 1954 yılının sonunda, henüz barış antlaşması imzalanmamış olmasına rağmen 30. bölümü olan "Asil ve Kahraman Mehmetçik Kore'de" başlığı ile son bulmuş. Bu bölümlerde anlatılanların hayalde canlandırılmasını kolaylaştırmak için Sabiha Bozcalı'nın illüstrasyonlarına başvurulmuş. Bu enfes çizimlere kitabın mevcut baskısında yer verilmemesi bir yayımcılık hatasıdır. Koçu gerek beslendiği tarihi kaynaklar, gerekse halka tarih öğretme kaygısı dolayısıyla alışlageldik hikayeci tarihçiliğini tam olarak sergilememiş. Her ne kadar anlatımı dönemin tarih kitapları ile karşılaştırılamayacak kadar sıcak olsa da, lezzetli anlatımına ancak yer yer, özellikle Amiral Burak Reis'in onur savaşında, rastlamaktayız.

R. Burak Sönmez

'Kuşatmanın günlük aktarımı sonucunda hem yazıyı sıkıcı formattan çıkarmış, hem de okuyucunun zihninde oluşabilecek kronolojik hataların da önüne geçilmiş.'

Faydalanılan tarihi kaynakların çeşitliliği kendini en çok İstanbul'un Fethi' bölümünde gösteriyor. Ordu mevcudiyetini aktarırken yalnız Türk müverrihlerinin değil ayrıca çeşitli sebeplerle toplanmış Avrupalı seyyahların ve Konstantiniyye katip ve komutanlarının da kayıtlarına başvurulmuş olması, okura yazarın bu konuya verdiği önemi göstermekte ve eserin güvenilirliğini arttırmakta. Orduların Edirne'den İstanbul önlerine sevkıyatı konusunda tarihçi Gustav Schlumberger'in doğrudan alıntılanması ileri okuma için yol gösterici olabilir.

Kitabın geneline etki eden, kesinliği tespit edilemeyen hikayelere ve hurafelere yer verilmeyişi bu bölümde karşımıza kuşatma günlüğünde yeterli kayıt bulamadığı günler için efsane yazmak yerine jenerik 'bombardıman devamı' ibaresi ile karşımıza çıkmakta. Yazar fetih hakkındaki tartışmalı konulara ise hiç girmeyi tercih etmiş. Kuşatmanın günlük aktarımı sonucunda hem yazıyı sıkıcı formattan çıkarmış, hem de okuyucunun zihninde oluşabilecek kronolojik hataların da önüne geçilmiş. Bu konuda dikkat edilmesi gereken nokta yazarın Türk Zaferleri'ni kaleme aldığı yıllarda kuşatmanın 53 gün sürdüğü bilinmekteydi. Koçunun vefatından sonra 54 gün sürdüğü tespit edilse de daha sonraki basımlarda yayınevleri tarafından değiştirilme gereği görülmemiş.

Tarihimizdeki sayısız zaferlerin en önemlilerinden olan Çanakkale Zaferi ve Kurtuluş Savaşı konuları ise yazarın ulaşabildiği kaynak sayısının az olmasından payını almış görünüyor. Genç Cumhuriyetin akademi sistemi dışında bırakılan Koçu o dönemlerde anlatılması istenen tarih çizgisi dışına çıkamamış izlenimi uyandırdı.

TÜRK TOPÇUSU TAKTİKLERİ

Bu olumsuz havaya karşın sizlerin içini ferahlatacak bir konu ise zaferlerimizi daha büyük göstermek için hurafelere başvurulmuş olması. Ataların ruhları tarafından taşınan hayalet toplara ve sis bulutu içinde meçhule karışan düşman birliklerine bu kitapta rastlamazsınız.

Dünya Savaşı'na girişimize değinilmemiş olması, yukarıda bahsettiğim izlenimi doğrular nitelikte. "Çanakkale Zaferi"nde muharebenin Türk ve dünya tarihindeki ağırlığıyla kıyasladığımızda oldukça kısa sayılacak ancak başarılı bir özet verilmiş. Bölüme Boğaz'ın harbe hazır olmayışı eleştirisi ile başlıyoruz. Deniz harbi kısmında Türk topçusu taktiklerine yer verilmemiş olması beni açıkçası şaşırttı. Kara harbinde ise bir özetten beklediğiniz her şey eksiksiz bulunuyor. Ancak verilen şehit ve yaralı sayılarındaki

'Anlaşılan odur ki, kayıtlar saraydan ne kadar uzaklaşırsa Koçu da "tuzunu biberini katmak" için kendine o kadar manevra alanı buluyor. Tek eleştirim ise akıncıların görevlerinden olan bölgenin coğrafi keşfinden hiç bahsetmemiş olması.'

abartı burada da mevcut.

"İstiklal Savaşı" özelinde ise İttihat ve Terakki Partisi'nin I. Dünya Savaşı öncesinde başlattığı Anadolu'daki teşkilatlanma ve Mustafa Kemal Paşa'ya Bandırma vapurunda eşlik edenlerden bir kısmının gemiyi Samsun'a ulaşmadan terk etmesi ve Anadolu'daki bu şebekeleri uyandırmaya başlamasından hiç bahsedilmiyor. Haliyle verilen bu başarılı savaşın sağlam temelleri kitapta anlatılmıyor ve bu kadar adam bu kongrelerde neden ve nasıl toplandı sorusu yanıtsız kalıyor. Kurtuluş Savaşı'nın sadece Atatürk ekseninde anlatılması sanırım, yazarın, döneme sirayet etmiş kraldan çok kralcılığın etkisinden bu yazı dizisinde kurtulamayışı ile açıklanabilir.

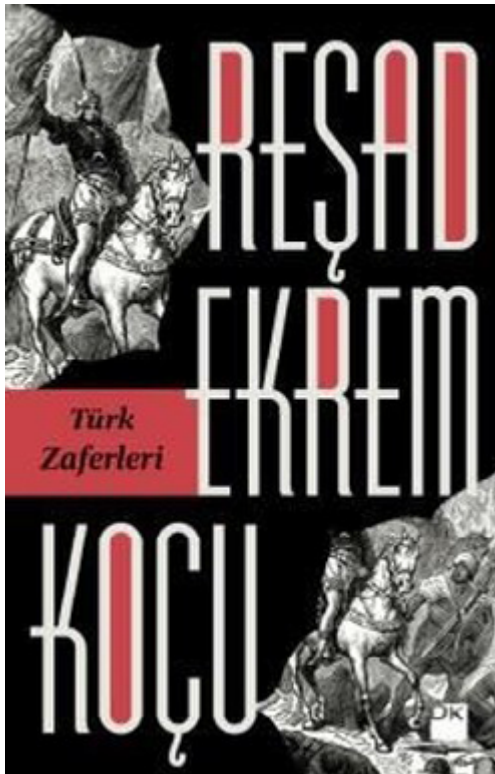
Yazarın ve müverrihlerin bu siyasi baskılardan en çok uzaklaşabildiği konularda ise Koçu'nun nevi şahsına münhasır anlatımı kendine yer buluyor. Akıncılar işte bu konulardan biri. Bu bölümde uzunca ele alınan "Pitoresk Akıncı Kıyafeti", ilk olarak 1969 yılında yayımlanan ve Doğan Kitap tarafından tekrar basılan "Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü"nü okumak için iştah kabartan bir detay. Koçu'nun diğer kitaplarında mevcut olan erkeklere ve erkek güzelliğine olan övgüler ise yine burada kendini gösteriyor. Anlaşılan odur ki, kayıtlar saraydan ne kadar uzaklaşırsa Koçu da "tuzunu biberini katmak" için kendine o kadar manevra alanı buluyor. Tek eleştirim ise akıncıların görevlerinden olan bölgenin coğrafi keşfinden hiç bahsetmemiş olması.

HAÇOVA'DAN PİRUS ÇIKARMAK

Gelelim yazara olan en büyük eleştiriye ve tuzumu biberimi katacağım bölüme.

Haçova Meydan Savaşı'nın tarihine atlamadan önce, bu savaşın gerekli hale gelmesine sebep olan olayların bir özeti geçiliyor. I. Selim devrinden başlayan Celali İsyanları'ndan bahsetmese de yeniçeri ve sipahi teşkilatlarındaki bozulmalara dikkat çekmekte. Bu bozulmaların sadece teşkilatlarda değil, devlet adamlarında da kök saldığını yerinde sözlerle dile getirmekte. Ancak sarayda haddinden fazla söz sahibi olan valide sultanlara hiç değinilmemiş olması ilginçtir. Bütün bu hengame ve çürümelere İstanbul'dan uzak yöneticilerin başına buyrukluğu da eklenince düzensizlik göz önüne çıkmakta. Bahsedilen bozulmalardaki en vahim gösterge ise II. Mehmet ile III. Mehmet arasındaki 150 yılda gerçekleşen anlayış farklılaşmasıdır. III. Mehmet'in, Rumeli Hisarı inşası sırasında sürekli şantiyede bulunan II. Mehmet ile arasındaki anlayış farklılığına kitaptan doğrudan alıntı ile bakalım; "...Sadrazam Damat İbrahim Paşa ile Sultan Mehmet'in babasının hocası Saadetin efendi, bu felaketlerin önüne ancak

' Haçova'dan Pirus Zaferi –Pirus Savaşı'ndan (M.Ö. 280-275) galip ayrılan tarafın yaşadığı ağır kayıplar sonucu bir daha savaşma enerjisinin kalmadığı durumları anlatan bir analogi-çıkaran dönem yönetimi artık gerileme sürecinin başlangıç işaretini vermişti. Durum bu iken bu zaferin büyütülmesini yanlış buluyorum.'

Türk Zaferleri, Reşad Ekrem Koçu, 360 syf., Doğan Kitap, 2017.

hükümdarın sefere çıkmasıyla geçilebileceğine karar verdiler ve padişahı bu fedakarlığa teşvik ve ikna ettiler.”

Savaşın sonuç bölümünde anlatılan “Eşsiz, Muazzam Türk Zaferi” konusundaki eleştirilerime başlayabiliriz. Ne mağlubiyetin eşiğinden kıl payı dönen orduların bu eşiğe gelmesine sebep olan olaylar zincirine ne de bu zaferin sonucunda gerekli önlemlerin alınmayışına ilişkin eleştirilere yer verilmesi, aksine zaferin büyütülmesi, o dönemin devlet adamlarının düştükleri hataların 20. yüzyıldaki izdüşümü gibidir.

Savaşın kısa ve orta vadedeki sonuçları ise esasen;

- Avusturyalıların benimsediği tercio (kargılı ve tüfekli piyadelerden oluşan İspanyol kökenli dörtgen) formasyonuna karşı bir taktik geliştirilememiş olması ve sipahi kayıplarımızın arşa çıkması ile Anadolu'daki huzursuz halkın düzeninin daha da bozulması,
- Savaş meydanından kaçmaya yeltenen III. Mehmet'i durduran ve orduların çözülmesinin önüne geçen Saadettin efendinin sürülmesi, basiretsiz devlet adamlarının Valide Sultanın odağında güçlenmesine ve Valide sultanın da bu devlet adamları üzerinden yönetimdeki etkisini artırması ile devletin yönetimini zorlaştıran bir sarmala girilmesi,
- Osmanlı ordularının en önemli özelliği olan top teknolojisinin Avusturyalılardan geri kaldığının görülememesi olarak kısaca özetlenebilir.

İşte Haçova'dan Pirus Zaferi –Pirus Savaşı'ndan (M.Ö. 280-275) galip ayrılan tarafın yaşadığı ağır kayıplar sonucu bir daha savaşma enerjisinin kalmadığı durumları anlatan bir analogi-çıkaran dönem yönetimi artık gerileme sürecinin başlangıç işaretini vermişti. Durum bu iken bu zaferin büyütülmesini yanlış buluyorum.

İlk yazıldığı gün de sade bir dili olan, genel hatlarıyla toplumda bir Türklük bilinci oluşturmak görevini üstlendiğini düşündüğüm “Türk Zaferleri”, bugün de günümüzü güzelleştirmek için okunmalıdır. Ancak yarınımızı da güzelleştirebilmek ve ayakları yere basan bir tarih bilinci yaratmak için mağlubiyetlerimiz ile barışmak ve onlardan ders çıkarmak zorundayız. İleride gerçekçi bir “Türk Mağlubiyetleri” kitabında buluşmak dileğiyle.

Reşad Ekrem Koçu: Ah Ahmed Refik, yapayalnız ölen aziz hocam...

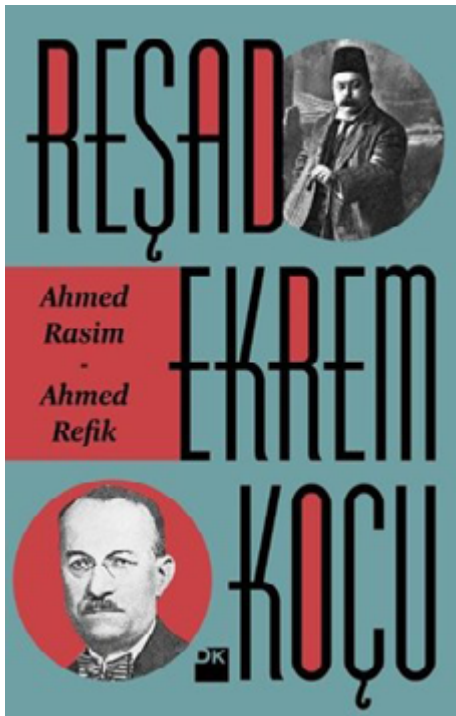
En zor zamanlarda, İmparatorluk çökerken ve Cumhuriyet kurulurken, kalemleriyle geçinen ve bu sebeple de kütüphaneler dolusu yazan bu eski velut muharrirlerin hikâyeleri doğrusu günümüz için çok ilham verici. Fakat gelgelelim ki bugün artık böyle etkileyici yazar monografilerine dahi tesadüf edemiyoruz. Belki de kısa öykü yazmaktan vakit bulamıyoruzdur.

Gökhan Yavuz Demir

Sanırım yılın son günleriydi ve bir gazeteci dostum 2015'in en iyi on kitabını kendi kriterlerime göre sıralamamı istemişti. O on kitaplık listenin sonuna bir hamiş eklemiş ve orada da yılın yayıncılık olayı olarak uzun süredir baskısı olmayan Reşad Ekrem Koçu kitaplarını Doğan Kitap'ın yeniden yayınlamaya başlamasını saymıştım. Çünkü Koçu, İngilizcedeki 'history' kelimesinin içindeki 'story'yi, yani tarihin yaşayan, canlı ve heyecanlı bir hikâyesi olduğu hakikatini hiç ihmal etmemiş ve Osmanlıya, İstanbul'a, bize has ne varsa kaybolmasın diye kayda geçirmiş, yazdığı cilt cilt kitapları her yaştan ve sıkletten okuruna keyifle okutmayı bilmiş bir tarihçi-yazar. Bugün de hâlâ 2015'teki o cevabımın arkasındayım, çünkü Koçu ayarında yazarlara artık sıkça rast gelemiyoruz. Oysa çağ değişse ve kuşaklar geçip gitse de yazarlığın kriterleri asla değişmez. Hakiki bir yazar anlattığı şey her ne olursa olsun, onu herkese okutabilecek kadar üst düzey bir hikâye etme yeteneğine sahip olmalıdır. Koçu böyle bir üst düzey hikâye etme yeteneğine sahip hakiki bir yazardır. Şimdilerde böyle hakiki yazarlardan yoksun olduğumuz gerçe-

'Yüzden fazla kitabı olan ve tarihî olayları, dönemleri, kişilikleri sürükleyici bir dille anlatarak "tarihi sevdiren adam" olarak tanınan hocası Ahmed Refik'i, Koçu önce kendi harikulade üslubuyla anlatıyor, ardındansa ölümünden sonra İstanbul gazetelerindeki akislere ve hocasının eserlerinden seçme parçalara yer veriyor.'

Ahmed Rasim – Ahmed Refik,
Reşad Ekrem Koçu, 240 syf.,
Doğan Kitap, 2017.

ği, Koçu'nun Ahmed Rasim – Ahmed Refik kitabını okuyunca kafamıza dank ediyor. Koçu kitabında sadece ustalarının hayat hikâyelerini anlatmakla yetinmiyor, ayrıca tadımlık olarak ustalarının seçme yazılarını da sergiliyor. Böylece aynı kitabın içinde üç kalem erbabının birbirinden lezzetli anlatımları, bir Türkçe cümbüşü yaşıyor. Hakiki bir yazar okumak keyiflidir; ama hakiki bir yazarı, başka bir hakiki yazarın kaleminden okumak çok daha keyiflidir.

Koçu'nun " ... yazılarında, bilhassa İstanbul, sokakları, evleri, abide ve umumi müesseseleri, meyhane ve batakhaneleri, mesire yerleri, vapurları ve kayıkları, tramvay ve arabaları, bir kelime de toplar isek manzara ve insanları ile sesli ve renkli bir halinde akmaktadır," diye anlattığı Ahmed Rasim (1865-1932) kısa, canlı cümlelere, yaygın deyimlere dayanan ahenkli bir Türkçenin bütün incelikleriyle anı, fıkra, roman, hikâye ve şiir türünde yüzden fazla esere imza atmıştır. Osmanlı tarihi, uygarlık tarihi, aritmetik, dilbilgisi, elektrik ve sağlık konularında risaleler kaleme aldığı gibi, alfabe ve okuma kitapları da çıkarmıştır. İki karpuz bir koltuğa sığmaz denen bir memlekette, Ahmed Rasim bir koltuğa kaç karpuz sığdırmıştır!

'TARİHİ SEVDİREN ADAM'

İstanbul Darülfünunu Tarih bölümünden hocası olan Ahmed Refik'ten (1880-1937) ise " ... hazırlanmış malzeme üzerinde geniş ve derin bir görüş ve terkip yapan bir müverrih olamadı. Fakat, Allah'ın ona bir vergisi olan güzel bir dil, hassas bir yürek, ve cevval bir zekâ ile, vakanüvislikten ileri gidememiş olan devrinin tarihçiliğine yeni, heyecanlı, taze bir hava getirdi," diye bahsediyor Koçu. Önce öğrencisi, sonra asistanı olduğu hocasıyla kader birliği edip 1933 Üniversite Reformu ile birlikte üniversiteden tasfiye ediliyor. Yüzden fazla kitabı olan ve tarihî olayları, dönemleri, kişilikleri sürükleyici bir dille anlatarak "tarihi sevdiren adam" olarak tanınan hocası Ahmed Refik'i, Koçu önce kendi harikulade üslubuyla anlatıyor, ardındansa ölümünden sonra İstanbul gazetelerindeki akislere ve hocasının eserlerinden seçme parçalara yer veriyor.

En zor zamanlarda, İmparatorluk çökerken ve Cumhuriyet kurulurken, kalemleriyle geçinen ve bu sebeple de kütüphaneler dolusu yazan bu eski velut muharrirlerin hikâyeleri doğrusu günümüz için çok ilham verici. Fakat gelgelelim ki bugün artık böyle etkileyici yazar monografilerine dahi tesadüf edemiyoruz. Belki de kısa öykü yazmaktan vakit bulamıyoruzdur.

Koçu, "Ah Ahmed Refik, yapayalnız ölen aziz hocam," diye yazıyor. On yıllar öncesinde yürekteki kesif acıyla yazılan bu cümlenin sızısı bugün okuduğumda burnumun direğini sızlatıyor. Elimde olmadan kadere söver gibi mırıldanıyorum: Ah Ahmed Rasim; Ah Ahmed Refik; Ah Reşad Ekrem Koçu; Ah ana diliyle sevişirken kıymeti bilinmeden yapayalnız çöle doğru akıp kuruyan nice bir göz pınarımız! Türkçe sizlerden razı olsun!

Reşad Ekrem Koçu: Tarihten hikâye devşirmek

Reşad Ekrem Koçu'nun hikâyeleri elbette sadece karakterleriyle değil, pek çok farklı açıdan değerlendirilebilir. Mekânlar, meslekler, toplumun içerisinde bulunduğu ekonomik ve sosyal durum, yargılar, bakış açıları, kimlikler kısacası onun anlatısında okur, hikâyenin içerisine yerleşmiş, belleğe açılan patikalarla karşılaşılıyor dersek çok da abartmış olmayız. Bu açılardan düşünüldüğünde Koçu'nun metinleri okura tarihin koridorlarında dolaşma imkânı verirken, klasik tarih anlayışını aşındıran bir yerde duruyor. Tarihin üzerinde gezdirdiği fırça ile kafamızdaki renksiz anlatı şenlikli bir boyuta taşıyor.

Walter Benjamin, “Geçmiş gizli bir zaman dizini taşır; ona kurtulma kapısını açan budur. Eskileri kuşatmış olan havanın soluğu bize değil geçmez mi? Kulak verdiğimiz seslerde, artık susmuş olanın yankısı yok mudur? Kur yaptığımız kadınların tanımadıkları kız kardeşleri olmamış mıdır? Böyleyse eğer, bizimle geçmiş kuşaklar arasında gizli bir anlaşma var demektir: Bu dünyada bekleniyorduk biz” (2012: 40) der. Düşününün söylediği gibi geçmiş kuşaklarla aramızda bir bağ olduğunu kabul ettiğimizde sanırım kimlerle bağımızın olduğunu, geçmişin bize değen havasını kimlerle paylaştığımızı, duyduğumuz ses yankılarını anlamlandırmanın bizim

Emek Erez

'Koçu, daha çok 'yayıncılık ve yazarlık macerası' olarak anılan, 'İstanbul Ansiklopedisi' ile tanınsa da onun tarihi hikâye etme becerisinden öğrenilecek çok şey var. Çünkü tarihle ördüğü öyküler tam da en başta bahsettiğimiz gibi 'atlıların' değil daha çok onların ezdiklerinin anlatısı olarak çıkıyor karşımıza.'

Kafes Arkası Günahkârları, Reşad Ekrem Koçu, 192 syf., Doğan Kitap, 2018.

varlığımız üzerindeki etkisini sorgulayabiliriz. Kimdir geçmişle aramızda bağı olan diye düşündüğümde, aklıma klasik bir tarih anlatısında rastladığımız padişahlar, sultanlar, kurucu insanlar gelmiyor. Merak ettiğim 'sıradan insanlar', sesini duymak istediğim onlar. Bir kentin kıyı köşesinde yerini almış 'büyük anlatıların' parçası olamamış hikâyesi yazılmamış olanlar. Bu nedenle Cioran'ın şu cümlesi tarih kelimesi geçtiğinde aklımıza gelmeli belki de: "Tarih bir takım atlıların halkları çiğneyerek ilerlemesinden ibaret."

Tarih üzerine kurulan cümleler, düz bir çizgide anlatıda yerini bulurken, hikâye 'atlılar' üzerinden şekilleniyor genellikle, bu nedenle 'atlıların' ezip geçtiklerinden çok bahsedilmiyor.

TARİH, İDEOLOJİ, MEMURİYET

Coğrafyamız açısından düşünüldüğünde Oktay Özel'in 'akademik tarihçilik geleneği' bağlamında yaptığı şu tespite katılabiliriz: "Bu gelenek içinde karşımıza çıkan tarihçi devletin bekası kaygısıyla çalışan dolayısıyla devlet merkezli, ama siyasi ve ideolojik duruşu ve kültürel refleksleriyle bağlantılı olarak Türk tarihinin bir dönemini diğeri aleyhine yüceltme, dolayısıyla tarihi bir bilgi alanından ziyade bir 'inanç' alanı olarak görme ve yaşama eğiliminde..." (2008: 149). Aslında bu tutumu okul sıralarındaki klasik tarih anlatıcılığından da biliyoruz. Tarih hocasının ideolojik ve siyasi refleksine göre değişen ve daha çok bir üst paragrafta da ifade etmeye çalıştığımız gibi yukarının uygulamalarının konu edildiği bir anlatıya göre biçimleniyor tarih ve de genellikle ulus devletler bağlamında düşündüğümüzde, bellek inşası ekseninde işlevsel bir alan hâline geliyor. Özel'in bir başka ifadesi şu şekildedir: "Hayli kuvvetli bilim dışı kaygıları ve ön kabulleri, korkuları ve tabuları olan bu tarihçi, aynı zamanda bir 'devlet memuru'dur." (2008: 149) Sanırım bu nedenlerle olsa gerek Türkiye'de tarih, sıradan insan için ya sıkıcı anlatılar alanına konumlanıyor ya da milliyetçi fikirlerle hareket eden çevrelerin refleksleriyle biçimlenen vatan, millet anlatısının bir parçası olarak var olabiliyor.

KRONOLOJİDEN ÇIKARMAK, DUYGUYA VARMAK

Bu bahsettiklerimiz nedeniyle Reşad Ekrem Koçu gibi yazarların anlatıları önem kazanıyor. Çünkü yazar, 'küçük' olanı tarihin 'büyük anlatılarının' yanına ekleyen, düz bir çizgide ilerlediği düşünülen zamanda sapsular yaratan, kentin kıyısını, köşesini, esnafını, köçegini, arzularının peşinden giden kadınlarını, kız çocuğu olmayan babaların 'erkekleştirdiği' kız çocuklarını anlatısına taşıyarak (İbrahim Voyvoda, Köçek İbo

'Yazarın, 'fırça ve boya veyahut kalemle yapılmış resimlerdir' ifadesi de bu açıdan önemlidir. Çünkü buradan anladığımız yorumlamaktır, yazılan metni bir nesne olmaktan çıkarıp onu yaşayan bir şeye dönüştürme gayretidir. Tarihi, kronolojiden kurtararak, onu sayıların alanından duyguların alanına taşıyabilmektir bu aynı zamanda.'

Tarihten Hikâyeler – Kızlarağasının Piçi, Reşad Ekrem Koçu, 72 syf., Doğan Kitap, 2002.

gibi), tarihten âdeta hikâye devşiren bir bakış ortaya koyuyor. Koçu, daha çok 'yayıncılık ve yazarlık macerası' olarak anılan, 'İstanbul Ansiklopedisi' ile tanınsa da onun tarihi hikâye etme becerisinden öğrenilecek çok şey var. Çünkü tarihle ördüğü öyküler tam da en başta bahsettiğimiz gibi 'atlıların' değil daha çok onların ezdiklerinin anlatısı olarak çıkıyor karşımıza. Reşad Ekrem Koçu metinlerine baktığımızda okurunu büyüleyen şey de bu belki. Bizi, Benjamin'e atıfla söylersek, bağlantılı olduğumuz kuşağın, duymak istediğimiz seslerin yankısıyla buluşturup, şimdide geçmiş zamanın havasını solumamızı sağlıyor.

FOTOĞRAF DEĞİL, TABLO

Koçu yazdıklarıyla ilgili şöyle söylüyor: "Bu yazıları, tarihi istismar niyetiyle yazmadım. Bunlar, tarihten çıkarılmış küçük küçük sahneler portrelerdir. Modeller hakikidir, şahıslar uydurma değildir. Hadiseler yazdığım gibi cereyan etmiştir. Fakat bunlar, bir fotoğrafla çekilmiş değil, fırça ve boya veyahut kalemle yapılmış resimlerdir." (2016: 11) Buradaki "Fotoğrafla çekilmiş değil" ifadesi önemlidir zannediyorum çünkü bunun anlamı, tarihin belge okumak olarak da anlaşıldığı bir akademik ortamda onda bir yarık açmak manasına gelebilir. Şöyle ki belgeci anlayışın yaslandığı 'gerçekçilik' yorumu kaybeder. Yorumsuz bir bakış ise 'birebir uygunluğa' hapsolarak üzerine çalışılan 'nesnenin' söyleyeceği sözü kırsılaştırabilir, üzerine kurulacak cümleyi azaltabilir. Yazarın, 'fırça ve boya veyahut kalemle yapılmış resimlerdir' ifadesi de bu açıdan önemlidir. Çünkü buradan anladığımız yorumlamaktır, yazılan metni bir nesne olmaktan çıkarıp onu yaşayan bir şeye dönüştürme gayretidir. Tarihi, kronolojiden kurtararak, onu sayıların alanından duyguların alanına taşıyabilmektir bu aynı zamanda. Bu nedenle Koçu'nun tarihi hikâye etme becerisi, okurda fotoğrafa bakmaktan çok bir tabloyu yorumlamak şeklinde bir etki bırakıyor diyebiliriz.

'SIRADANIN TARİHİ'

Koçu'yu okurken karşılaştığımız simalar tarihte rastladığımız karakterlere çok benzemiyorlar çünkü yazarın hikâyesini anlatmayı tercih ettikleri, klasik tarih metinlerinde rastladıklarımızdan değil genelde. Örneğin; "Bir Saray Bostancısının Hazin Macerası" adlı öyküde, haremdeki kadınlarla, harem ağaları arasındaki aşk maceraları göze çarpmaya başladığından, harem ağalarının kendi suçlarını örtmek için gece canı meyve isteyen ve erik ağacından meyve toplayan bostancıya iftira atmalarıyla gelişen olaylar anlatılıyor. (2016: 20-23) Bir saray bostancısını anlatısına taşıyan yazar, onu

başkahraman olarak öyküsüne aldığında, yaptığı şey tam da aslında geçmişin 'sıradanlarını' anlatıya taşımak oluyor.

Örnekleri artırabiliriz, 'Koca Katili' adlı öyküsünde Emine Hanım'ın genç aşığıyla kocasını öldürmesinin öyküsü (2018: 59-61) anlatılırken, Silahşör kızı Rabia Hanım'ın gönlünü eyleyen genç oğlanlar ve Hacıdursunoğlu Yusuf'un Rabia Hanım'ın altınlarına göz koyması sonucu gelişen olaylar (2018: 13-42) başka bir öykünün konusu olarak karşımıza çıkıyor. Bir başka anlatıda, kocasının ve kaynanasının zalimliğinden bıkararak, erkek kılığında bir kunduracıda çıraklık yapan, Derköylü Emine (2018: 157-158) ile tanışıyor ve onun derdiyle dertleniyoruz.

Koçu'nun hikâyeleri elbette sadece karakterleriyle değil, pek çok farklı açıdan değerlendirilebilir. Mekânlar, meslekler, toplumun içerisinde bulunduğu ekonomik ve sosyal durum, yargılar, bakış açıları, kimlikler kısacası onun anlatısında okur, hikâyenin içerisine yerleşmiş, belleğe açılan patikalarla karşılaşılıyor dersek çok da abartmış olmayız.

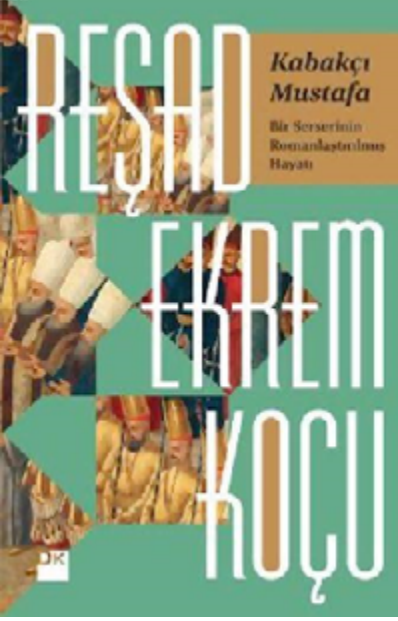
Bu açılardan düşünüldüğünde Koçu'nun metinleri okura tarihin koridorlarında dolaşma imkânı verirken, klasik tarih anlayışını aşındıran bir yerde duruyor. Tarihin üzerinde gezdirdiği fırça ile kafamızdaki renksiz anlatı şenlikli bir boyuta taşıyor. Metinlerinde, şehrin özellikle de İstanbul'un kozmopolit yapısını yansıtırken, eğlence dünyasını, meyhaneleri, hamamları gündelik hayatın ayrıntılarını da görebiliyoruz. Böylece, zamanın havası değişiyor ve hem meraklı okur için hem de tarih araştırmaları için yatay bir tarih hattı ortaya çıkıyor diyebiliriz.

Erkek Kızlar, Reşad Ekrem Koçu, 128 syf., Doğan Kitap, 2016.

Kaynaklar

- Benjamin, W., [2012], "Son Bakışta Aşk", (Haz. Nurdan Gürbilek), İstanbul: Metis.
 Cioran, E. M., [2013], "Tarih ve Ütopya", (Çev. Haldun Bayrı), İstanbul: Metis.
 Koçu, R. E., [2018], "Kafes Arkası Günahkârları", İstanbul: Doğan Kitap.
 Koçu, R. E., [2018], "Tarihten Hikâyeler 'Kızlarağasının Piçi'", İstanbul: Doğan Kitap.
 Koçu, R. E., [2018], "Erkek Kızlar", İstanbul: Doğan Kitap.
 Özel, O., [2008], "Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek, 'Toplum ve Bilim ve Defter Dergileri Ortak Çalışma Grubu'" (s. 149), İstanbul: Metis.

Kabakçı Mustafa

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : 200

Forsa Halil

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : 184

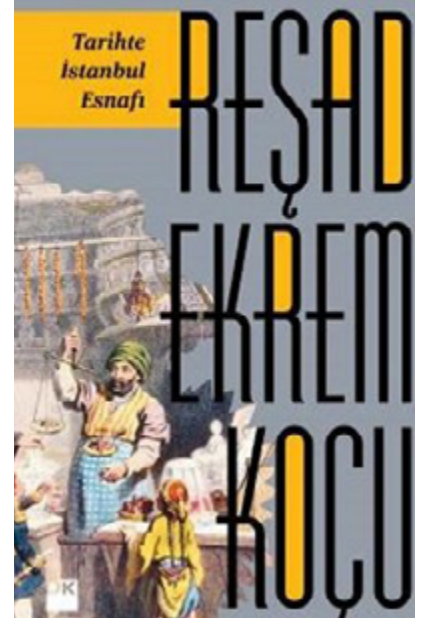
Patrona Halil

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : 320

Dağ Padişahları

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **240**

Tarihte İstanbul Esnafı

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **300**

Erkek Kızlar

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **144**

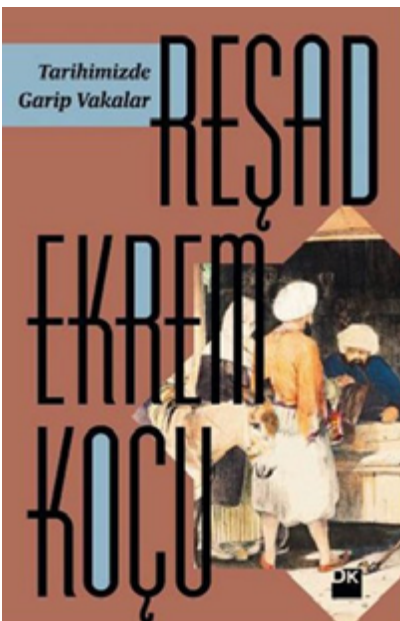

Binbirdirek Batakhanesi Cevahirli Hanımsultan

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **240**

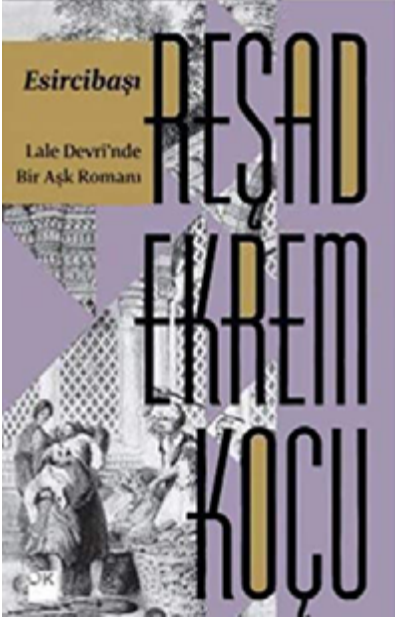
Tarihten Hikâyeler Kızlarağasının Piçi

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **72**

Tarihimizde Garip Vakalar

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **148**

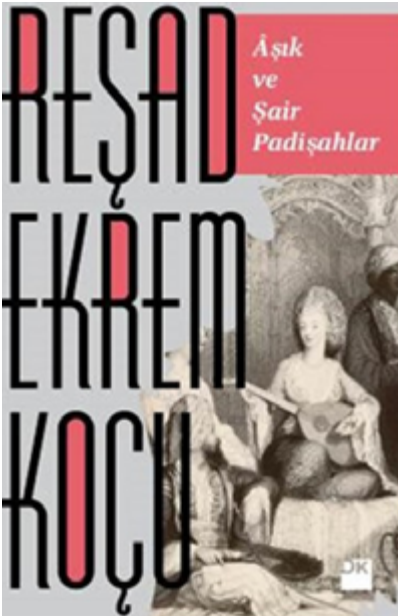
Esircibaşı

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **112**

İstanbul Tulumbacıları

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **448**

Aşık Şair ve Padişahlar

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **168**

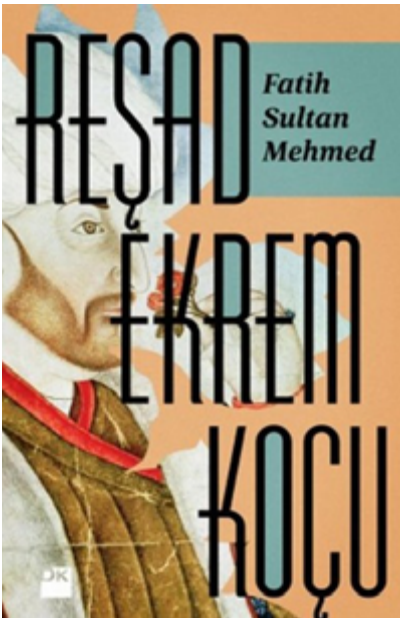
Eski İstanbul'da Meyhaneler ve Meyhane Köçekleri

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **112**

Osmanlı Tarihinin Panoraması

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **360**

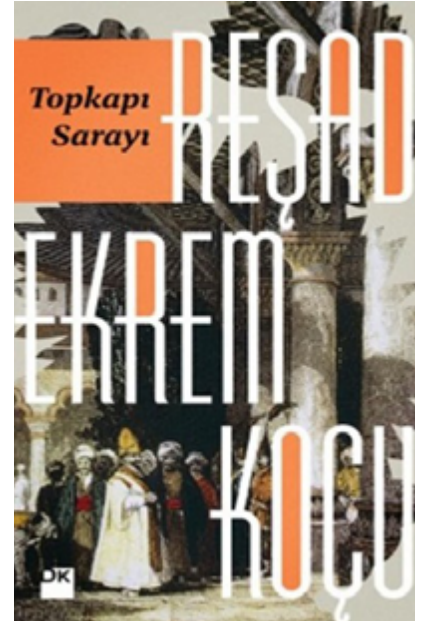
Fatih Sultan Mehmed

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **284**

Tarihimizde Kahramanlar

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **164**

Topkapı Sarayı

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **272**

Aşk Yolunda İstanbul'da Neler Olmuş

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **128**

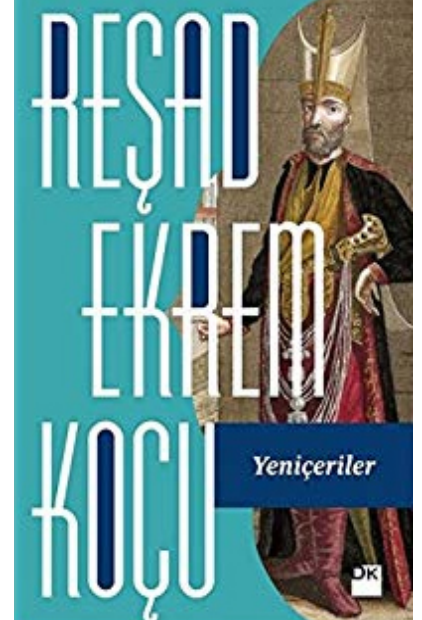

Osmanlı Padişahları

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **512**

Yeniçeriler

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **400**

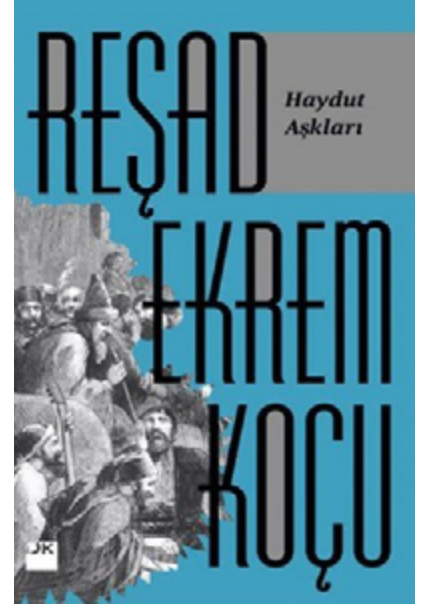
Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **260**

Hatice Sultan İle Ressam Melling

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : 232

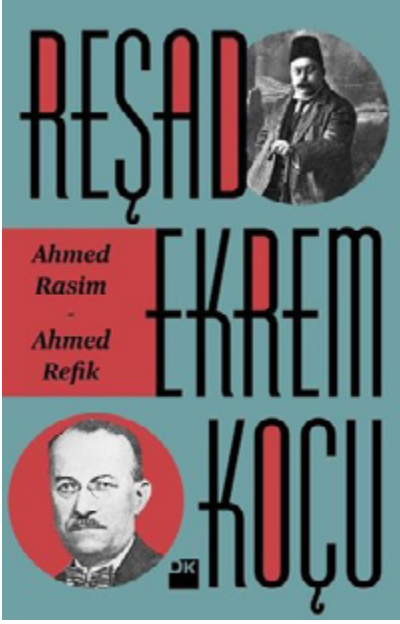
Haydut Aşkları

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : 152

Haşmetli Yosmalar Osmanlı Tarihinde Yasaklar

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : 175

Ahmed Rasim - Ahmed Refik

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **240**

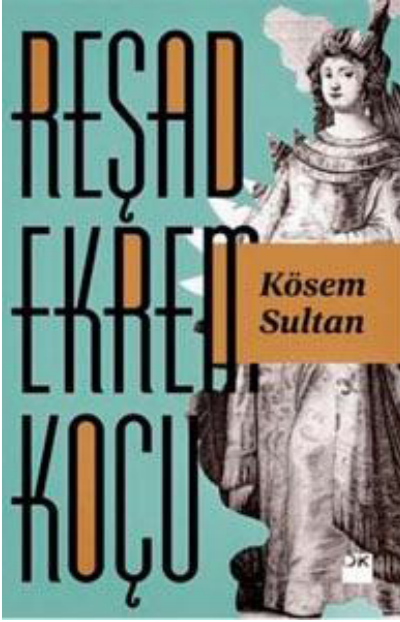
Türk Zaferleri

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **360**

Kafes Arkası Günahkarları

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **192**

Kösem Sultan

Yazar: **Reşad Ekrem Koçu**
Yayınevi : **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı : **664**

İstanbul Ansiklopedisi

Hazırlayan: **Reşad Ekrem Koçu**
Cilt Sayısı: **11 Cilt**

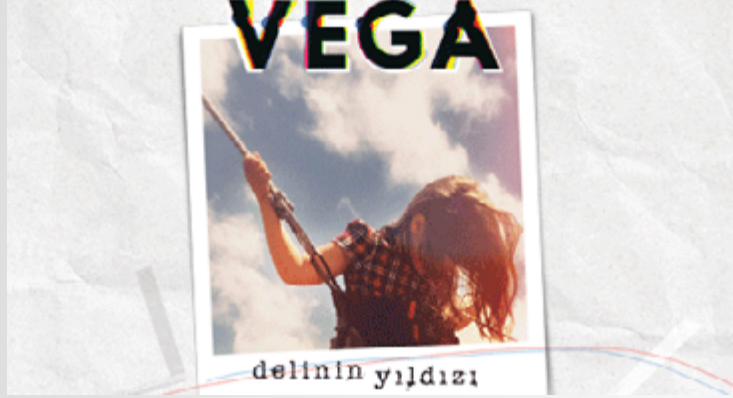
ETKİNLİK

VEGA

21 Eylül 2018

Saat: 20:00

IF Performance Hall,
İstanbul

JOEP BEVING

26 Eylül 2018

Saat: 21:30

Salon İKSV,
İstanbul

BURCU TATLİSES – BÜLENT ORTAÇGİL – BULUTSUZLUK ÖZLEMİ

29 Eylül 2018

Saat: 20:00

Moda Kayıkhane,
İstanbul

DENGİN CEYHAN

29 Eylül 2018

Saat: 20:00

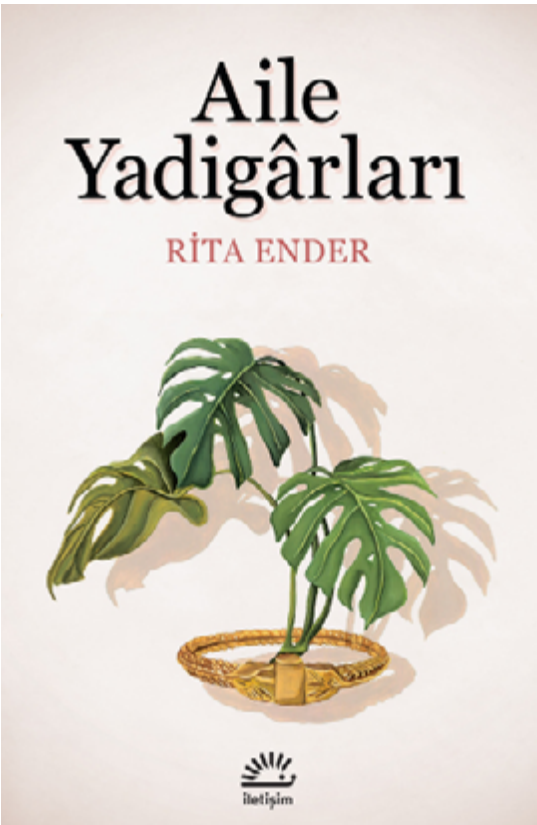
Nazım Hikmet Kültür
Merkezi,
İstanbul

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Mutlu Prens

Yazar: **Oscar Wilde**
 Çeviren: **Murat İnce**
 Yayınevi: **İletişim Yayınları**
 Baskı Sayısı: **1. Basım**
 Sayfa Sayısı: **90**

Aile Yadigârları

Yazar: **Rita Ender**
 Yayınevi: **İletişim Yayınları**
 Baskı Sayısı: **1. Basım**
 Sayfa Sayısı: **230**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Yürüyerek İstanbul

Yazar: **Melih Uslu**
Yayınevi: **Mona**
Baskı Sayısı: **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **376**

Ufkun Öte Yanı

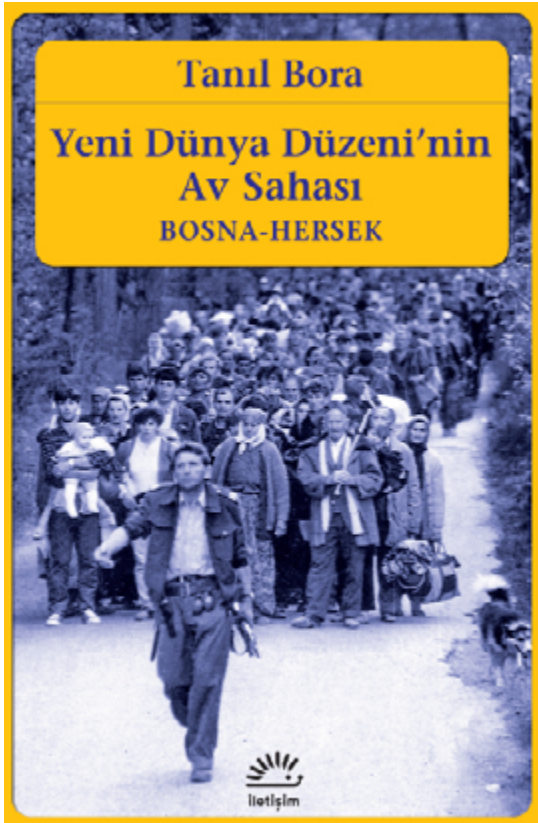
Yazar: **İrem Uzunhasanoğlu**
Yayınevi: **İthaki Yayınları**
Baskı Sayısı: **1. Basım**
Sayfa Sayısı: **264**

YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR YENİ ÇIKANLAR

Psikanaliz Hareketinin Kendini İmhası

Yazar: **Sebastien Dupont**
 Çevirmen: **Öncel Naldemirci**
 Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **140**

Yeni Dünya Düzeni'nin Av Sahası Bosna Hersek

Yazar: **Tanıl Bora**
 Yayınevi: **İletişim Yayınları**
 Baskı Sayısı : **1. Basım**
 Sayfa Sayısı : **341**

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT

1. Fahrenheit 451

Ray Bradbury, İthaki

2. Olağanüstü Bir Gece

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

3. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

4. Hayvan Çiftliği

George Orwell, Can Yayınları

5. Simyacı

Paulo Coelho, Can Yayınları

6. Şeker Portakalı

Jose Mauro De Vasconcelos, Can Yayınları

7. 1984

George Orwell, Can Yayınları

8. Körlük

Jose Saramago, Kırmızı Kedi

9. Bir İdam Mahkumunun Son Günü

Victor Hugo, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

10. Satranç

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

11. Kürk Mantolu Madonna

Sabahattin Ali, Yapı Kredi Yayınları

12. Fareler ve İnsanlar

John Steinbeck, Sel Yayıncılık

13. Otomatik Portakal

Anthony Burgess, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

14. Bir Çöküşün Öyküsü

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

15. Ay Işığı Sokağı

Stefan Zweig, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

ÇOK SATAN KİTAPLAR

EDEBİYAT DIŞI

1. Eğitim: Bir Kitle İmha Silahı

John Taylor Gatto, Edam Yayınları

2. Bilim Tarihi Sohbetleri

Fuat Sezgin, Timaş Yayınları

3. 21. Yüzyıl İçin 21 Ders

Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap

4. IKIGAI - Japonların Uzun ve Mutlu Yaşam Sırrı

Hector Garcia, Francesc Miralles, İndigo Kitap

5. Momo

Michael Ende, Pegasus Yayınları

6. Gazi Mustafa Kemal Atatürk

İlber Ortaylı, Kronik Kitap

7. Bağırmayan Anneler

Hatice Kübra Tongar, Hayy Kitap

8. El Vedud

Tuğçe Işınsu, Feniks Kitap

9. Hayvanlardan Tanrılara Sapiens

Yuval Noah Harari, Kolektif Kitap

10. Uсталık Gerektiren Kafaya Takmama Sanatı

Mark Manson, Butik Yayıncılık

11. Gerçek Tıp-Yitik Şifanın İzinde

Aidin Salih, Yitik Şifa

12. Saklı Seçilmişler

Soner Yalçın, Kırmızı Kedi

13. Seninle Başlamadı

Mark Wolynn, Sola Unitas

14. Tongue Fu /Sözlü Dövüş Sanatı

Sam Horn, Boyner Holding Yayınları

15. Değişim Sürecinde Türkiye

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Sosyo-Ekonomik Bir Değerlendirme

Mahfi Eğilmez, Remzi Kitabevi

gazete duvaR. 'dan oku

4.

Reşad Ekrem Koçu: Yaşamı yazıdan çalmak

8

Ahmet Kuyaş: Reşad Ekrem Koçu köylüyü değil eşkıyayı yazdı

21

Murat Belge: Koçu 'nesnel' bir tarihçi değildir

25

Reşad Ekrem Koçu: Tarih yeryüzüne indi!

30

Virgülün iki yanı: Tarih ve edebiyat

33

Kadının tarihine açılan pencere: Erkek Kızlar

38

Reşad Ekrem Koçu'nun 'sadece Atatürk ekseninde' savaşı

42

Reşad Ekrem Koçu: Ah Ahmed Refik, yapayalnız ölen aziz hocam...

44

Reşad Ekrem Koçu: Tarihten hikâye devşirmek

